

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

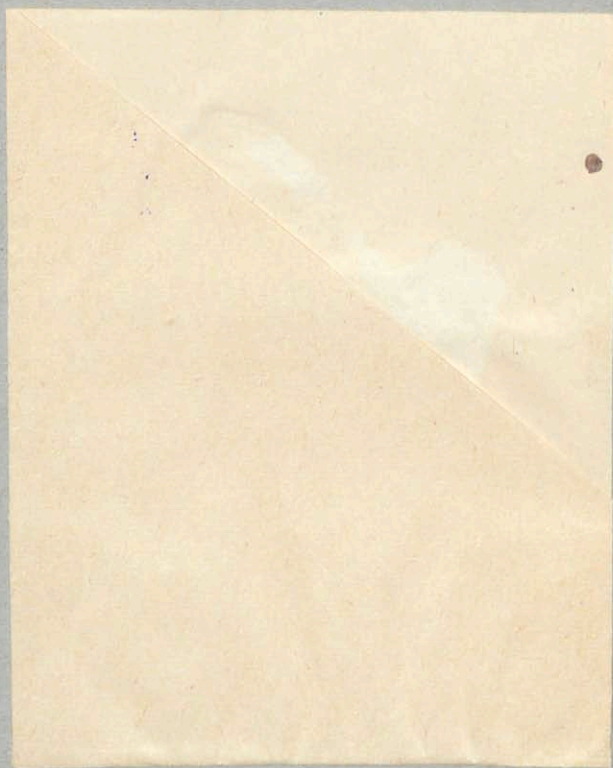
6742

hms 2.44

ԱՐՈՎՅԱՆ Խ. — Ն Ա Խ Ա Շ Ա Ի Ի Ղ

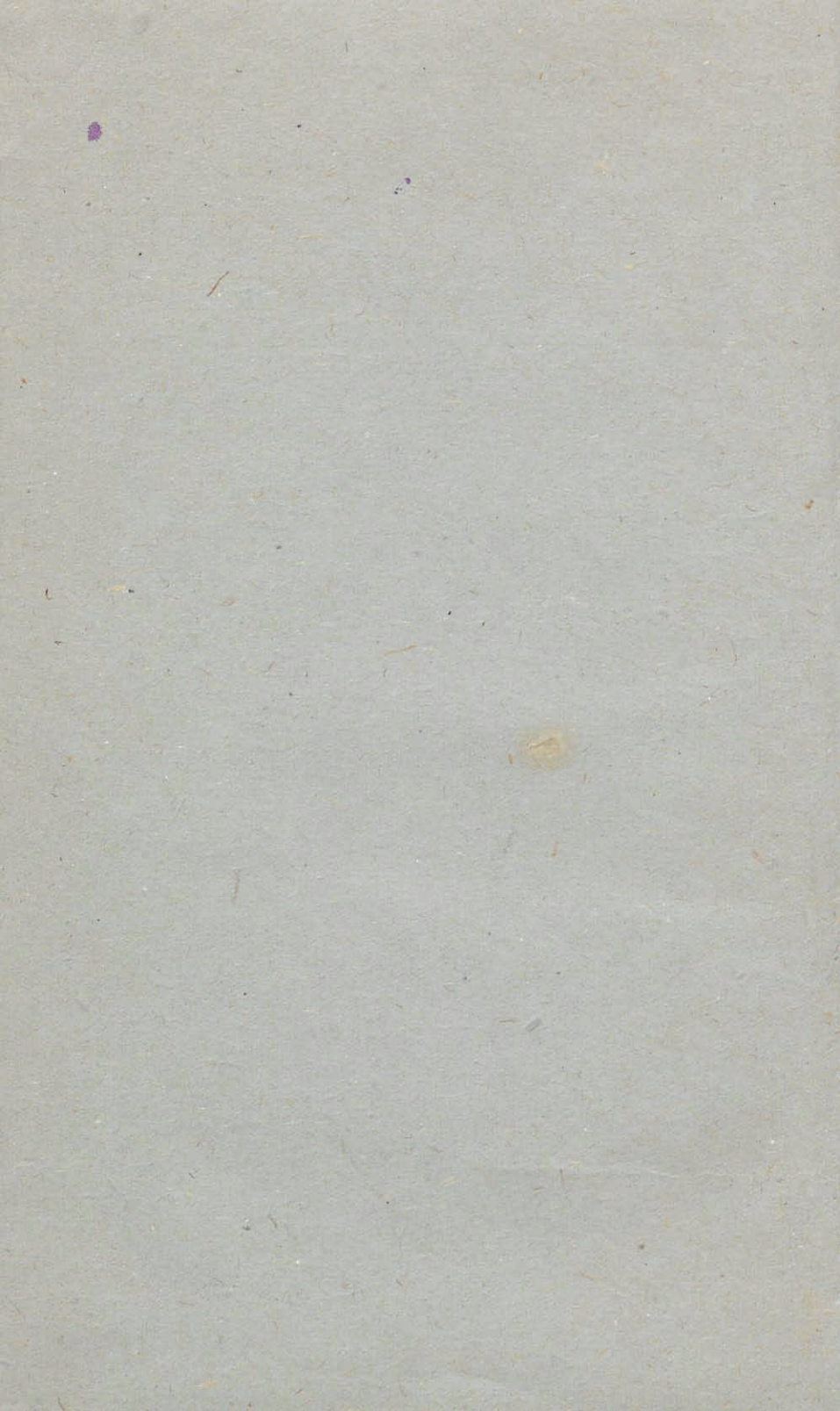
ԹԻՖԼԻՉ. 1838. ՏՊԱԳՐՎԱԾ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՕՐՈՔ:

ՊԱՀՊԱՆՎԱԾ ՄԻԱԿ ԼՐԻՎ ՕՐԻՆԱԿԸ:

~~5882~~

5846

10
5/10

2

2/10 - 100

2/10 - 100
2/10 - 100
2/10 - 100

2/10 - 100

2/10 - 100

2

R

1838 p.

Genl pp 15. ~~pp 15~~

1871

W: 5846

Crabapple & Plum
44 44 44 44 44 44 44 44

15 1 23 11 8
W 44 44 44 44 44 44 44 44

Box of Confiture in Sugar

Ընթերցարան հասցե (Կոնստ. Գրքարան) և երևաթի քաղաքում (Քաղաքի) իսկ: Վարչության (հասցե):

Տեղի անդ հասցեում առ վերջինս, Գրքարան:

Խ. Աբովյան, Համառոտագիր

1862 թ. Դեկտեմբերի 12-ին ձեռնարկված որոշման համաձայնությամբ

Տեղի և հաստատվել զնորարարից շինված հոգեկան
մարդկություն մատակարարված մանկանց, առ ձեռք սիրելի
հայրենակիցք իմ և պաշտօնակիցք, որք նպատակ առաջի
եղեկալ գեղեցիկ և պանծալի կատարելագործել ջանալք
զազգեակիցս ձեր յոգուն հոգւոյ և ի պարծանս Հայ
ընտանց՝ առ ձեռք հն իմ բանք անդրադարձ: Որոշման
ինչ ժամ և մեծրց դիմել յոսո իւրաքանչիւրոց ի ձեռք
գործակից լինել ի ճգունս երկնամասն վաստակոց ձերոց
և սիրոյ միայն հերելի վաստահութեամբ յորդոր լինել ձեռք
մի՛ երկրայնոցս անկալութեամբ անսահ վարձու ալլ
գերկնայինն յանդիման աչաց կալեալ զպսակ անմահական

6747

2
Հաճապագոր կանխել 'ի դոյն 'ի վերանորոգումն Հայրե-
նեաց՝ որոյ սիրտ ցաւալի հոսէ դիւ զերիւն 'ի վերաց
ասեմի զոր եհար նմա անողորմ շանթ ագիտութեան:

Եւ իսցի'ն աւուրք՝ բացցի' այլ առաւօտ կենաց
և յայնժամ արեգախափայլ ճառագայթիսցի' լոյս ձեր
անաղօտ զոր դիւ ոչ տանին տակաւին աչք բեռնաւորեալք:
Գ. ուցէ վաղուց չքացեալ իցէ փոշին երկրաւոր միջ
ոսմամբք զարգացեալ մանկունք Հայաստանի՝ երախտս:
գիտութեանն վառեալ նախանձու՝ հայրենասիրութեանն
բորբորեալ եռանդեամբ ամենացի'ն զդաւն՝ յորս դուքն
մնայք՝ օրհնեսցի'ն զերկիրն՝ որ զձերն ամփոփեաց կեանս
հասարակածգաւտածութէն՝ 'ի տապանի ձեր վերայ՝ 'ի սիրտս
իւրեանց դրեացեն զանուն յիշատակի ձեր անմոռանալի:
Օ. առաքինեաց վարձ՝ ժխտէ միշտ այո՝ ներկայս աչաղ
կոտո այլ ապագանին բարեմասնեալ՝ յերևան ածցէ զայն
բերապատիկ ևս օտարութեամբք և ելլա եթող 'ի հո-

ապրիլի 2-ին զինված արդիւնաբեր և հարազատ ծնունդ
 ունեւորւան արգանդի իւրոյ երախտամեծարն Հայաս-
 րան: Եւրոպայի յարձան անմահութեան բարձրացողն
 զպիտանի զորդիւն ազգին վսեմամիտ Հայկազունք շնորհա-
 գէտք:

Եւրալարո՛ւք ընդ ամեն ուրեմն զայս փոքրիկ նստե-
 թիրուլ բարութեան ձեզ արդնծայեալ՝ ո՛չ իբրեւ պարզ և
 ինչ թանկագին կամ հոգի, ո՛չ իբրեւ մատենան հրաշապա-
 տում՝ որոյ մեծութիւն դրից և բանք վսեմականք կարասցին
 ըմպլեցուցանել զպատկառելի գիտունս ազգիւն մերոյ:
 Եւ իբր պաշտօնորդ ձեռնառաւ այնմ նախապիկ՝ զորոյ
 անունն կրէ: Գիտունք մեր բազմօք լին և և փարթամ սոյն
 պիտի ստեղծուածովք՝ որոց շատքն (Խոստովանութիւն
 Էֆէմ Եւս) ՚ի պատուհանս և ՚ի պահարանս բազմին
 զնոցա միտք երկնապարիկ ՚ի ստորինս և ՚ի սովորականս
 և զիւր զոր հոգաբարձի այս հարկաւորօքն բերին կենաց:

4
տարրանալ երբեք ո՛չ խոնարհինք

Բայց քանիցս լուեալ է իմ զողբալի զայն
վճիռ զովաբանութիւնս ի զճալի ազգին՝ որ զարմա-
մամբ իօնի։ Ո՛ր աշնակէս խորին քարոյիաց և շար-
դոն այն որ, մինչև և բառ մի անգամ ո՛չ հասկա-
ցայ։ Ո՞րակա՛ն վճիռ ազալի որպէս թէ Լսութեան
Լեզուի՝ այս հոգի երկնածնուէդ ՚ի բերանս հողիզինին է-
դեալ՝ աշնակիս հնչումն ինչեցէ զոր լսել և եթ ալա՛րտ է,
այլ ո՛չ ըմբռնել մտօք։ Ո՞հ եթէ դէպ լինէր աշնակիսաց
ճորտմարան ճարտասանաց վճիռ ինչ հառանել ՚ի վերայ
սովորական առարկայի երեք ընդ Եւրոպացի պատանւոյ,
չգիտեմ որ գոյն երեսաց յայնժամ զբողէր զտկարամտե-
թիւնս նոցա և զո՞ր բանի լիս երկնաբորբոք պարտ էր անդ
առ ձեռն ունել առ ՚ի բանալկրկին զճաշաբան շրթ ունինք
Եւ չէ՛ պարտ զարմանալ չեղև նոցա գուցէ մինչև ցոյ-
ժըմ հալոտակ և չէ՛ իսկ զմանուկս իրթիւ։ Ս՛ի

այսպէս Զանաշէլով վերադառնալով իւր վիճակի մերձ գտն
բունական կատարեցո՛ւք զիրար ընդ տղայս իւրե տղայ
խօսիլ այնքի ուսումն ո՛չ ցայն վախճան հայի զընդուն
միայն կըլծել սյլ առաւել զհրգին բանական լուսաւորել
և զըրացուցանել ՚ի գեռահատ մանկանէն՝ հասուցանել
և զարգացուցանել զայլ կատարեալ և զբաղարացի ընտել
և զպիտանի անդամ հասարակութեան:

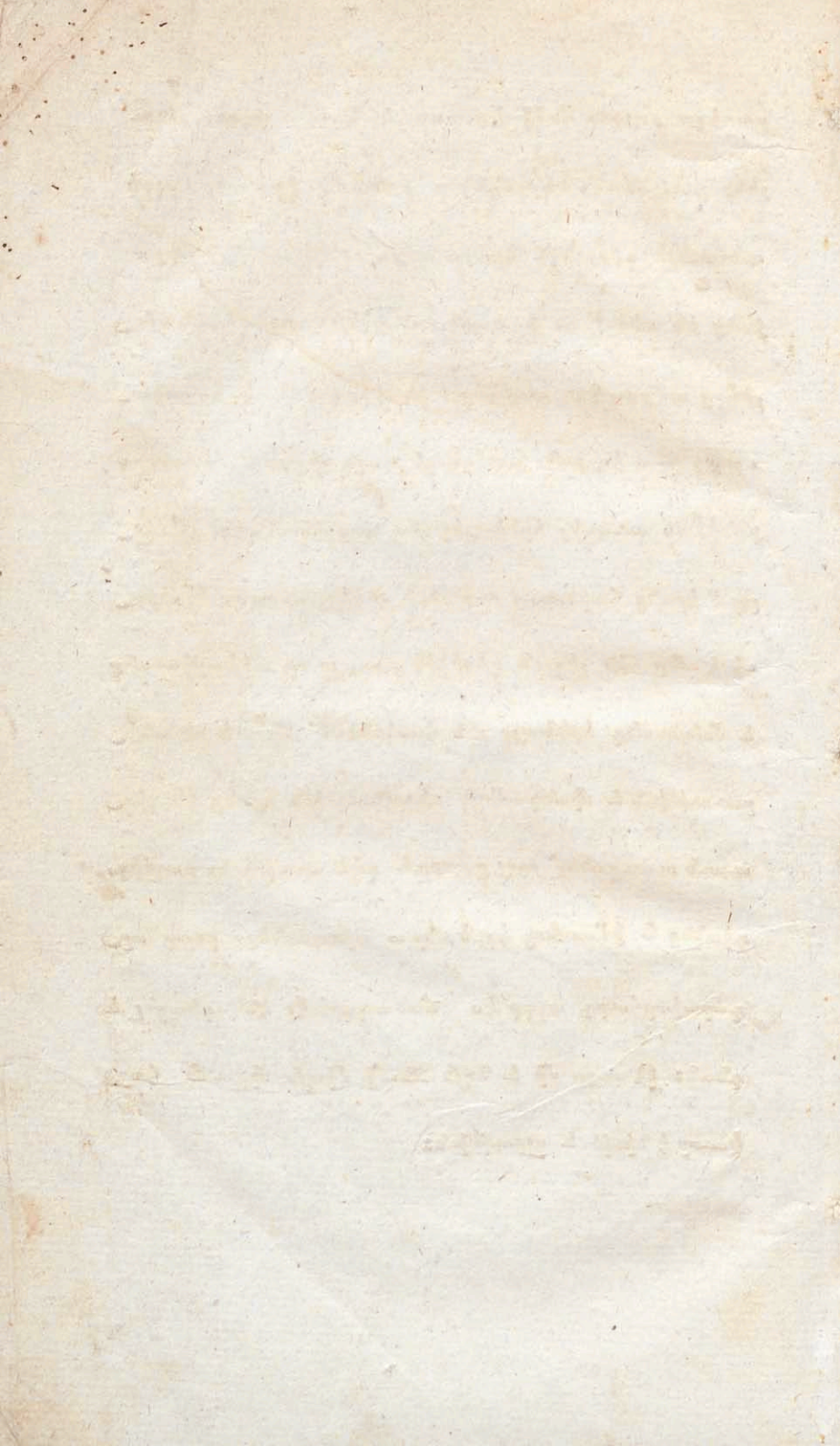
Էրտարալոյս գիտեմ յայս սալս Թէ կարծեցեալ
այն բառագիրի գիտուցք մէջ (ա) ՚ի ձեռն առնուլն անդ
զայս տետրալ՝ իսկ և իսկ զծաղու հարկանիցին ՚ի վերայ
անգիտութիւն իմէյ այնքի ո՛չ կարելով իւրե փոստ խրը
հաբանել և ուսմկացն հեռեեցոյ ՚ի գրուածս իմ բար
բառոյս այլ իրաւախոհ դատաքննիցք և մանաւանդ ոլք
մարգասիրական կարեկցութեամբ հաճեցան քննել զսիրտ:

(ա) Ինչպէս գիտանաւ աշէն Թոյս զայս արտաբանութիւն
աշէնի քաջ իմաստէն Թէ ընդ ո՛ւր է գտն:

զիւրպ դատողութեան մանկանց և հաճին՝ անաշտաբար
 կարեն դատել և ձեզ մանկութեան նորածաղիք սիրելիք
 հոգւոյ՝ ձեզ նուիրեմ զայս իմ առաջնապետի վարտիկ
 դռնաքնոյ՝ ձեր սիրոյ անխիցսոյ յանձն առնուլ
 զայնորոց ջերմութիւն յամենայն ժամ վառեալ՝ զորոց բազմ
 տեսութիւն զամենայն ոչ վայելելով և զորոց հոգւոց լուս
 աստորութիւն և մարմնոց բախտաւորութիւն ծայրագոյն եր
 ջանութիւն ինձ համարելով՝ ցանկամ, տքնիմ և ցափն
 դերեզմանի լինիլ ձեզ նախատաւատոյցք։

Սենք որ ցանկիմք առ հաւարակ, որ մեր միտքը և
 սիրտը կրթենք և լուսաւորենք։ **Եւ** Լեւնաբարին ևն
 դուր համար տրեց մեզ կարողութիւն խօսակցի ո՞ր մեր միտքը
 այլոց իմացանենք և նրանց ևս իմանանք։ Եւ անց լիզուի
 մարդն թշուառագոյն լինիք բան զամենայն կենդանի։
 Բայց մեզ լեզու հասկանալոյ խաթեր նախապատահաւ հար
 կաւոր է՝ որ եւ նրա բառքը հասկանալով շունքի լեզուն

Թառխցա գոյանումս Եւրաբար երէ մէջ օտար լեզու
 չենք հասկանում, Եւրաբար բռնում: Եւ ինչ ազգի
 պատուելի գիտունքն էլ երբ որ քննող են տալիս միշտ
 քանի են տնում են լեզուաւն ի ծաւլ որ ժողովրդեանն գիւ
 ղիմաց ա բազմիցս տաճկերէն են իրատումք է հասակա
 ւորաց հետ էս քան հարկաւորէ պարզ լեզուաւ ի սասալք
 քանի և առաւել երէխայից հետ որոց լեզու գիւ չի՝ զօ
 բում իրանց հարկաւոր ուղելիքն ուղիղ արտասահել իրա
 ւի է մեր հին լեզուն գեղեցիկ անբայց որ աշխարհակա՞ք
 և մանաւանդ երէխայք չեն հասկանում մի՞թէ չէ անի
 բաւաւթիւն և միանգամայն անօրէնութիւն նրանց են լեզ
 աւան ուսուցանել որոյ բառքը և դժուարութիւնը բազմիցս
 գիտնոց և իմաստնոց էլ ծանր ա արտասանել՝ բոլոր ար
 քաշախորհուրդ ազգք էս ճանապարհոյն են գնացել և
 գնան: Ըստքը մի և հոյս ևս մի միայն միջու մի հաշ
 կաւոր է հիւթ և զօրութիւնս

Նախ քան զգտան Վարժապետն ոչնաճի խօսել ընդ
ծանկանց ։

Երդալը և գրեւը սիրելի՛ երեխայք՝
ոչ այլ ինչ չեն, եթէ ոչ գրաւոր խօ-
սակցութիւն։ Մարդն ամէն ժամանակ չի՛ կա-
րօղ լեզուով խօսիլ, զորօրինակ եթէ հեռու
լինի էն մարդը՝ որի հետ կամենում ենք խօ-
սել, ուրիշ աշխարհ ընէ գնացած, չունքի՛
էն ժամանակը մեր ձայնը նրան չի՛ հասանիլ։
Այամ թէ չի՛ մարդ մէկ լաւ բանա տեսել լսել
ուզումա՝ որ բոլոր իմանան, նա չի՛ կարօղ
գոնէ գուռն ընկնիլ, աշխարքէ աշխարք՝ ու
ամենին բերանացի պատմել։ Դուք գիտէք որ
հարիւր տարի չքաշած ամէն մարդ, որ այժմ
կան, պէտքէ մեռանին և նրանց տեղը իրանց
որդեքն կգան։ Մի թէ՛ էս յետի եկողքն չէ՞ին
ուզել՝ որ իմանան թէ ի՞նչ բան մեզ պատա-
հեցաւ։ Ա՞յլ կարէր նոցա պատմել։ Ի՞նչ հար-
կաւորութիւնը տեսնելով մարդիք հնարեցին
տառքը՝ կամ գրեւը՝ որ մարդոյ խօսացած

բանը խոհոյն գրէին : Թէ որքան հնարք , որ
քան խէլք հարկաւոր էր սրա համար , չեմ
կարող պատմել : Առաջուան մարդիկը մէկ անց
կացած բանը պատկերի պէս քաշումէին : Շատ
ազգք գեռ խաւարի միջումն են որովհետեւ գիր
չունին : Գրելիս ուրեմն էլի են ենք գրում ,
ինչ լեզուաւ ուղղումենք ասել : Արեւն ինչ
պէս խօսալիս , լաւ պէտքէ ակամջ գրած՝ ուր
խօսողի մտքը իմանանք՝ էնպէս էլ գրելիս :
Ձեզ համար սուրբ օրէնք շինեցէք , մէկ բառ ,
մէկ խօսք չի կարդալ առանց միտք իմանալոյ :
չէք գիտում , հարցրէք :

Իսկ խրատովն կարէք իմանալ թէ ամե-
նայն ազգ իրան համար առանձին գիր ունի
հնարած : Մեր լեզուի գրից հնարողը սուրբն
Մեսրոպէ էր՝ որոյ անունն յաւիտեան չի
պէտք է մոռանայք : Այնչ լեզու էրքան ճոխ
և հարուստ չի գրով , ինչպէս մեր լեզուն :
Մեր գրերի թիւն 36 ա , որք ամէնն էլ շոկ շոկ
ձեռ ունին , բայց եթէ լաւ նկատէք՝ շատը էս
երէք խաղէցն են բահամ գալիս [Լ՝ : Իսկ օրի-
նակը և պատմութիւնը եթէ զգուշութեամբ
նկատէք՝ ամէն գրի ձեռ , անունը , ձայնը շանք

անէք մտքում պահել էն ժամանակը գրելը
և կարդալը ձեզ համար խաղալիք կդառնայ :

Աստ պարտ է վարժապետին նախ քան
զամենայն ջանք անել տաանց շտապելէ՛ր կամ
գրել ՚ի վերայ տախտակի, կամ դուցանել ՚ի
վերայ աշխատակին ըստ օրինակի 1. թէ որպէս ՚ի
միոյ գծէ ելանեն բազում գիրք , և հարցա-
նել զզանազանութիւն խաղից , և ընդ նոն
ևս երեխայն իսկոյն գրել տալ : Ենդրեմ
՚ի փառս Աստուծոյ ՚ի բայ թողու զվիճար ա-
նուանակոջութիւն տառից, այբ , բեն , գիմ . ըթ
և այլն . զամենայն տառս պարտէ ըստ բնական
հըշմանն արտասանել , վասն որոյ եթէ բառդ
մարդ ըստ արդի սովորութեան վանկեսցուք
տառս պարտ է ընթեռնու լեւայքիդ . և ոչ
մարդ որպէս ասեմք : Իսկ բառդ երեխայու-
թիւն՝ ելքէն նոյն արտասանելիսն . որպէս
կարէ երեխայն այս ասագին երկարութիւն
՚ի միտս պահել . և բառդ երեխայութիւն
դեռ չէ այնքան բազմալանկ : Ամանորոյ հեշտա-
գոյն բան զամենայն է : զձայնաւոր տառն այնպէս
ասել որպէս կան . զորօրինակ ա . ե . է . ը . ի .
ո . օ . ու . իւ . եւ . եօ : Իսկ զբաղաձայնն՝
բը . դը . զը . թը . ժը . լը . խը . ծը . կը .
հը . ճը . զը . ճը . մը . յը . նը . շը . ջը . պը

ՉԸ • ԽԸ • ԿԸ • ՎԸ • ԽԸ • ԲԸ • ԳԸ • ԼԸ • ՎԸ • ՔԸ :
 և այլն : Եթէ այսպիսի մտառութեամբ ուսանի
 Երեւայն ճանաչելով զզանազանութիւն
 առեւց և ինքնին գրելով՝ ես խոստա-
 նամ յերկուս և յերիս ժամս ուսուցանել ման-
 կան զսմենայն տառս , զոր և փորձով իսկ
 արարեալ է իմ : Յետ այսպէս ճանաչելոյ նո-
 ցա զգիրս՝ վարժասեան ընթերցու կամ
 ՚ի վերայ աղիւսակին կամ ՚ի վերայ տետրակին
 և կամ գրէ զայս փոքր Երեւայական պատմու-
 թիւն ՚ի վերայ տախտակի ըստ օրինակի 10 :

Այս պատմէ լեզուաւ , և հարցանէ Ե-
 րեւային թէ զինչ պատմեաց : Այնքան պարտէ
 հանդարտութեամբ վերակրկնել , մինչև երե-
 խայն հասկացի և ինքն պատմեսցէ : Ի գիտելն
 նորա՝ զարձուցանէ զԵրեւայն առ տախտակն
 և հարցանէ : Տեանեմ թէ ո՞վ էր լաւ ուշիմ
 Երեւայն՝ որ էն մեր կարգացած գրեթէն ,
 այժմ նմանն սկստ գտնի : Այսպէս զմիանման
 տառս ՚ի բոլոր պատմութեան պարտին երե-
 խայք ճանաչել և անուանել այնքան , մինչև քաջ
 իմացին : Այս սկսանել զլմանկս , զորօրինակ
 Առացէք՝ ո՞ր է բառն մէկ , էլ ինչ տեղ կայ

մէկ . գտիր : և այլն : Ուր է ճայնդ ե . լէ . ուն
 քան . համ . լուս . վայ . թէ . ան . գուտ . չիւ .
 լեւ . լի . եց . լի . ուս . սիրելի . չէր . թուել
 խեղճ . ուրախ . շատ . անմեղ . եղբօր . և այլն :
 Իստէս բոլոր վանկեր և բառք պարտի ե-
 րեխայն անխափան ճանաչել և ցուցանել քա-
 նոնաւ կամ փայտիւ 'ի սկզբանէ մինչև ցվախ
 ճանն . 'ի մջց , 'ի վախճանէ ցելիզբն և այլն :
 Յոյս ունիմ թէ միայն այս փոքր պատմու-
 թեամբ երեխայն սկսանիցի ինքն ինքեան զա-
 մենայն գ . եալն ընթեռնուլ : Եւ ոչ միայն ու-
 սեալ վարժապետ որ , ալ և ամենայն համ-
 բախ և հայր կարէ այս օրինակ հեշտու թեամբ
 ուսուցանել զերեխայն . ըշտապիլ ամենին չէ
 պարտ . մեծ գործն այն է՝ զի երեխայն ուղիղ
 գիտացէ , որպէս ասացի զանուանս առաւել :
 Եթէ ցայն վայր ուսաւ երեխայն և գրել ա-
 պա առել նմա բանս , զի գրեսցէ . բայց այն-
 պէս՝ ինչպէս խօսուածնք և ոչ բնաւ գրոց . զի
 իմասցի նա զգորութիւն տառից : Եթէ դեռ
 ոչ գրէ , բայց ճանաչէ զգիրս՝ ապա կարէ
 վարժապետն պատմել . երեխայն առէ զտառն
 և վարժապետն գրէ . բազումք կարեն գիտա-
 ւորութեամբ սխալ . գիրք գրել և նովաւ փոյ

Ճեղ զմտառութիւն երեսային: Յայտարարեալ
 լապտան զարժապետն կարէ շատ անգամ ցոյց
 տալ թէ հարկաւոր տառք մտաւեալ է ինքն,
 գրել այլ գիրք և թողուլ երեսային, զի նա
 ուղղեացէ զսխալն վարժապետին: Թէ ո՞րքան
 զուարճան ան և ինչո՞ւն նոյա իջ կարեմ պաւ-
 մել և առեալ զմէն ինքեանք գրեն ծիծալե-
 ւով: «Այն-իմք կարեն սորա լինել: զորօրինակ
 երեսայն առաւօտն ի՞նչ անում. երեկոյն ի՞նչ
 իրանց տանը, քաղաքումը ի՞նչ անում. վար-
 ժապտանն ի՞նչ և ալն:

II Եւ ան ցուցանելոյ զշրջութիւն վանկից,
 հարցանէ վարժապետն զորօրինակ բառք մէկ
 քանի՞ անգամ ա մարդու բերնից դուս գալիս
 Իսկոյն լէ թէ մէկ անգամ. փոքր՝ նմանապէս
 մէկ. բայց երեսայն երեք անգամ: Այս ամե-
 նայն հարկաւորէ պարզ արտասանել: Տե՛ս սի-
 բեւե՛ր երեսայ՝ էնպէս բառ կայ՝ որ մէկ անգամ
 ա մարդոյ բերնից դուս գալիս. էնպէսը կայ
 երկու-երեք. չորս: Այսպէս մէկ անգամ բերնից
 դուս էկած ձայնին՝ վանկ են ասում. զորօրի-
 նակ. հաց, ջուր, քար և այլն: և բառքը մէկ
 վանկ ունենալիս՝ միավանկք են ասում. երկու-
 երկվանկ, երեք՝ եռավանկ, քառավանկ և

այլն. առ որ պարտ է առաջ զըրկնաւիս ։

Ինչպէս տեսնում էք վանկը գրեց են
բհամ գալիս։ Մինչև հիմայ որքան գիր կար-
գացիք՝ են գրեցը՝ որք բերնից հնպէս են գու-
գալիս, որ պռօշը, լեզուն չէ շարժում. ձայ-
նաւոր են ասում զորօրինակ ա . ե . է . ը . ի . ո
օ . ու . իւ . եա . եօ' : Բայց միւս մնացեալքն,
որովհետեւ ասելիս՝ կամ պռօշա շարժում,
կամ լեզուն, կամ բողազը՝ նրանց բաղաձայն
են ասում։ զորօրինակ բը . վը . սը . գը . կը .
քը . Դը . թը . տը . զը . սը . ժը . շը . լը . խը . ղը .
ծը . ճը . ցը . հը . յը . ջը . ջը . մը . րը . ոը .
սը . վը . ու . լ . ե . ք :

Ասացէք էս գրոց ո՞ր գիրն ասելիս պռօշքն
են շարժում. ո՞րն ասելիս՝ բողազը, լեզուն ե-
տլը։ Ո՞ր գրեանք են իրար նման ասվում. ե-
տլն։ Այսպէս իրար նման գրացը ինչպէս բ փ ա .
ե . այլն նմանաձայն են ասում։ Այսն էր, լ՞ մե-
նայն ձայնաւոր գիր կարէ առանձին վանկ
դառնալ, բայց բաղաձայն երբեք . էստուր
համար բառը կարելիս՝ եթէ մէկ բաղաձայն
լինի միջումն՝ երկրորդ վանկի հետ պէտքէ կա-

պատճառով, եթէ երկու բաղաձայն՝ մէկն անաշխ
վանկի հետ, միւսն երկրորդ՝ հնչէս էլ եթէ եր-
կու ձայնաւոր պատահի բառի մէջն: Այլ եթէ
շատ բաղաձայնք պատահին՝ բոլորն առաջի
վանկի հետ. իսկ յետի մէկ բաղաձայնն՝ երկ-
րորդին հետ քցած. զորօրինակ գոր, ծէ, ին,
ե, բե, խա, յին. ու, ըս, գի, տուն, սի, բե,
լի, ա, նօթ. կակ, ծալ, արտ, միլ, միմն, ջալ,
քստմ, նիլ, և այլն:

Այժմ պարտէ ցուցանել զանսխալ գործա-
ծութիւն տառից և զսմանաձայնութիւնս նո-
ցա: Սմանաձայնք են:

բ պ փ . գ կ ք . զ թ տ . զս . ծ շ . ւ խ շ .
ծ ճ ց . հ յ . ճ ջ չ . մ . ն . ո . ր . վ ու լ . և . օ . ք :

Ամենայն տառք որպէս հնչին ՚ի բառս
նոյնպէս և գրին, զորս օրինակաւ կարելի է
ցուցանել երեսային. այլ մեծ դժուարու-
թիւնք պատահին որպէս փորձով իսկ քա-
նիցս տեսեալ եմ, զի աշակերտք՝ որք ընթեռ-
նուն զամս հինգ և աւելի ևս՝ ոչ գիտեն զկիր-
առութիւն տառից ուղղակի ՚ի ձայնաւորաց
բաղադրեալ տառս ու, եա, իւ, եօ: Արկա-
րաբանութիւն չէ հարկաւոր տառ առ ՚ի ա-

6772
 արացուցանել թէ չորեքին այսօրիկ տակաւ
 'ի չգոյէ յատուկ նշանագծի "ըսէ" այլ լե-
 զուս՝ մուծեալ են 'ի լեզու մերե 'ի գործ-
 ածին երբև պարզ ձայն. վասն որոյ աշա-
 կերտին չէ հարկաւոր ասել աւել եջայք՝ եա.
 օ հիւն՝ ու, ինի հիւն՝ էւ. այլ ուղղակի երբև
 մի տառ ու, էւ, եա, եօ, որպէս Ուստաց Կ,
 Խ, Բ, Լ, Եյլն՝ և աւել զօրինակս զի 'ի պատա-
 հիւն. միշտ ու, էւ, Լ, Եյլն հնչմամբ 'ի կեր-
 պոցն ։

Այլևս գծաւորութիւն պատճառէ օջ՝
 միայն համբակին, այլ և հասունացեալ երբ-
 ասարդաց զանաղանութիւն երկց տառիցդ
 Վ, ու, Լ, Եյլն զառաջնոյն անուն՝ մեծ վը.
 երկրորդին՝ միջակ վը. երրորդին՝ փոքր վը եղի,
 և ըստ այսմ անուանակոչութեան՝ ասեմ մեծ
 վը՝ 'ի գործածի միշտ 'ի սկզբան և զկնի ո
 տառին՝ 'ի վախճան բառից. զորօրինակ վանք,
 վարք, վերջար. գործով, գնալով և այլն
 Ի բաց առեալ զբարդ բառսդ՝ քաղաքավար,
 զօրավար՝ որ եւանէ 'ի վարել բայէն,

Այլևս զի վըն 'ի գործածի 'ի միջ բառին
 յայնժամ, երբ յառաջս ունի զբաղաձայն և

զինի իւր զճայնաւոր տառս . զորօրինակ շին
ուած . հարուած . մաշուած . հատուած :

Փոր վըն 'ի գործ դնի յեռ ճայնաւոր
րացս ա , ի ' ե . զորօրինակ լուսաւոր , խաւա
րեցաւ , բառիւ , անթիւ . այլ զճեռ ե ին միշտ
կապի այսպէս . և . զորօրինակ աներևոյթ , արեւ
և այլն :

Երայիսի կերտուածեամբ հնար եղև
ինձ վեց և եօթնամեայ երեսայից յեռ ճանա
շելոյ զտառս՝ տպաւորել 'ի նոսա 'ի քանի
մի աւուրս այնպէս՝ մինչև զինչ և բառ եռ ա
ռէի՝ նորա ինքեանք պատասխանէին թէ զոր
գիր պարտէր ինձ գրել . և յուսանիլն իւր
եանց զգրելն իմ զերկար բանս աւել . և
նոցա անխաղ գրէլ : Զայս մի ինչ ևս խնդ
րեմ . զգրելն իսկոյն ընդ ընթերցման սկա
նել , եթէ երեսայն հնգամեայ ևս իցէ .
'իւրին ե ուսանիլ գրելքաջ , քան ընթերց
մուլ :

Եւ ծանօթութիւն միւս գրելոց իմոց վրան
ընթերցանութեան՝ չկայ ինձ յիշել բան ինչ
բայց եթէ խնդրել 'ի բարեմիտ ուսուցչաց

պարզ, ծանր, և բնական ձայնիւ թալ ընթեր-
 նուլ զայնս, և մի' երգելով կամ լաւ ևս ասել
 զողանջելով՝ որ ախտ և միջև ցարբունս հա-
 սակի, ոչ արմատախիլ լինի. և միշտ լեզուա-
 պատմել թալ երեխային զընթերցեալն, պատ-
 մել նոցա նմանակերպ իրա և պատմութիւնս,
 որոց շահն անպատմելի է ոչ միայն ի մասին
 կրթելոյ զլեզուն՝ այլ և զմիտս, զգատողու-
 թիւնս և զանմեղ հոգիս մանկանց: Այրծել
 զհետողական հոգիս երեխային առ ամենայն
 առարկայս՝ որք կան զնալաւ. թալ թալ զան-
 ուանս նոցա պարզ, զյատկութիւնս, զձեւս,
 զգոյնս, զնիւթս, զօգուտս, զշինողն, զտեղի
 շինելոյն, զգործիս՝ որք հարկաւոր եղեն առ-
 այն և այլն զորօրինակ՝ մէկ տեղ որ կենում ենք՝
 նրան ի՞նչ են ասում, բնակարան կամ տունս
 ի՞հաւասիկ քեզ այս տունս ի՞նչ ձեւ ունի.
 բարձր է, ցած, լայն, ընդարձակ, բլրոյտի,
 քառանկիւնի, սպիտակ, պայծառ, հին, նոր,
 ունի երկու լուսամուտ, երկու դուռն, չորս
 անկիւնս, չորս պատ. է քարաշէն, ծեփեալ,
 նկարեալ և այլն զի՞նչ հարկաւոր է ուրեմն
 վառն շինութեան ասանկարփիջ (տղիւս), կիր,
 հող, քար, փայտ, աւաղ, գերան և այլ ոչ
 ինչ. — լաւ մտածիր սիրելի երեխայ կարող

Եւ Էս նիւթքս ինքն իրան գոյանալ չէ՝ պարտ
 ըլապիլ. Երեւայն մտածէ . Էս քարերը որ
 իրար վրայ դնենք, կարեն տուն դառնալ: Բն
 չով պէտք է հողն և գաջն այնպէս պատրաս
 տել՝ որ քարն ել բռնի — ջուր. բարի սիրելի
 իմ: Օ այսպիսի մտածող Երեւայն պարտէ գովել
 զի առաւել ևս արիւնացի: Եթէ ջուրն և ամէն
 բանն պատրաստ ըլին, կարելի է տունն ինքն
 իրան գոյանայ. Ի՞նչ հարկաւոր է. — բանահ
 (որմնագիր) մշակք. նոքա ձեռով կարեն շինել
 — ոչ հարկաւոր է նոցա լարմալայ, չափւայլն,
 փայտքն, քարիւքն իրանց իրանց են գալիս: Ո՛չ
 մարդիկ գնան, հատանեն յանառա, բերեն ե
 ղամբք, ծախեն, հանեն ի հողոյ (գլխին.)
 հիւսք (խարտա) տաշեն, չափեն և այլն և
 տաշելիս ի՞նչ գործիք են գործածում: —
 կարելիս ի՞նչ տախտակ քաշելիս ի՞նչ: Սէկ
 տուն ունեցողին՝ տանուակէր են ասում: Սկսն
 էր շինի տունն. ի՞նչ հարկաւոր է որ լինի
 պայծառ, ի՞նչ որ ամէն մարդ ներս չի դնայ.
 և մեր բան չի դողանան, ընդ էր շինի առաւ
 տաղն: Տան միջուկն ի՞նչ ենք անում: —
 ի՞նչ ունինք: Սկսն էր են պահարանք,
 վան էր անկողինք, վան էր բռնաբարին (խա
 րոյկ) վան էր թոնիրն, պղնձ, կմեժ, սեղան

Կոման . խալիչայ , Խաթուն , Կոմպլ (Կոմպլեք)
 բանալի , հայելի և այլն : Վանի կարգ (Է-
 րաժ) ունի մեր տունն . քանի՞ սենեակս (Ե-
 թախ) . զինչ կան անդ , վասն էր խոհարարն
 (աշխատէն) . վասն էր գոմն , սրահն , պարիսպն :
 Օրնչ տեսնես անդ 'ի սրահին , յայգւոջն .
 որպիսի ծառք են անդ . ինքեանք բուսան անդ ,
 Երբ հասանին պտուղքն , ո՞վ է պահապան
 նոցա : Բնդէր 'ի ձմեռան ոչ ծաղիկն և պտ-
 ղաբերեն և այլն : Եւ հանդերձք քո . վասն
 էր հագնեմք շորք . ինչ բանից են շինում : Որ-
 պէս շինեն : Ե խօղի անունն ինչա . զբորի-
 նակ էս քո չուխէն ինչ գոյն ունի . ընչից ա
 շինած , բրդից . ինչպէս են շինել . — բուրդը
 պէտքէ յառաջ խուզած ոչխարիցն , ապա յառա-
 կել . գդել , Լուանալ , մանեղնեղիել . գործել
 ձեւել , կարել և այլն . ո՞վ ներկէ . ո՞վ մանէ
 ո՞վ ձեւէ . կարէ , զինչ հարկաւոր է վասն
 ներկելոյ . — ձեւելոյն . կարելոյն , վասն էր
 ձեւն . չէ՞ կարելի այնպէս մեզ վաթուծել
 առանց շորի ինչ լինէր : Ինչ ստիպեց մար-
 գոյն հնարել զայն . կարիքն և մտածողու-
 թիւն : Եւսպէս մարդն մտածողութեամբ ա
 ամենայն բանը հնարել և շինել : Մարդն որ
 չի մտածի անասնի կարգի է . ուրեմն չանք արեք

Էսպէս ամեն բանի վերայ մտածելէ Եթեռնի
 վոքր ինչ հոգի՝ ապա կարէ ուսուցիչն այս
 օրինակ հարցմամբ ք այժ պէս պարապեցուցանել
 զերեխայս՝ մինչև ինքեանք բոլորովն մտա-
 նան թէ են ՚ի վարժատան . և այսու ոչ
 իբրև գերեջ՝ որպէս այժմ, այլ իբրև որդիք առ-
 հար ուրախութեամբ լսեն և սրտախանեն
 սիրելի վարժապետի իւրեանց . որպէս բազմիցս
 պատահեալ է ինձ : Թէ որքան կրթի այսու-
 լիզու և դատողութիւն մանկանց՝ ոչ կամիմ
 կրկին բացայայտել : Գայանի է զի ՚ի սխուլին
 միշտ պարտ է ուղղել զլիզուն : Ի գալն յայն
 տեղի՝ ուր են վոքր նախադատութիւնք
 քարն է պինդ , ջուրն է թափանցիկ . և առ-
 հասարակ ամենայն քերականական կանոնք ,
 յայնժամ պարտէ միշտ օրինակու տալ երե-
 խայն , զի նովն կերպիւ և ինքն կաշկեցէ
 զխօսու : Օգտակար է յոյժ նմանապէս ստիպել
 զերեխայն . զի պատմեացէ զամենայն անցս .
 զորս տեսանէ կամ լսէ . զգրօրինակ հաբ-
 սանիք . ծնունդ . եկեղեցական հանդէս ինչ .
 բաշտքական անցք ինչ . զգրօրինակ մահ , թա-
 ղումն : Եւրբ վարժի ՚ի գրութեան , կարելի է
 տալ նմա գրել զբանական անցս և տեսեալս .
 ապա զկնի ժամանակաց՝ համառօտաբար նշառ

նակէ զայն ամենայն երեւելի անցո՛ զորս Լ-
ւեալ կամ տեօեալ իցէ նորա ՚ի բոլոր շա-
բաթու :

Մանուկ Ի .

Ի . Ե . Թ . Կ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .
Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .
Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .
Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .

Չորեքուրդ Գրութիւն

Թ . Ե . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .

Մանուկ Գրութիւն

Թ . Ե . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .
Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .

Չ . Մանուկ Գրութիւն

Թ . Ե . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .
Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ . Լ .

օծ , Ժօծ , լու , ուլ , լուլ , խու , ուխ , խուխ ,
 Ժիւ , իւծ , Ժիւծ , կեա , եաի , կեաի , հէ ,
 իհ , հիհ , նեօ , եօն , նեօն , դու , ուղ , զուղ ,
 ճա , աճ , ճաճ , մի , իմ , միմ , յո , ոյ , յոյ ,
 նօ . օն , նօն , շէ , էշ , շէշ . ջե , եչ , ջեչ ,
 պեա , եապ , պեապ , թիւ , իւթ , թիւթ , ուու ,
 ուռ , ուռու , սու , ուս , սուս . վե , եւ ,
 վեւ , քե , եք , քեք , փիւ , իւփ , փիւփ .
 և այլն :

3 , Բառք Գրականէ :

Լ՛ծ . բեր . բոց , ել . գով . գալ . դար ,
 զուր , գէն . էր . թաղ . Ժուռ . Ժիր , իմ .
 Լաց . խոր . Ժառ . կին . հաց . ճու . դորդ .
 ճոճ . միս . յար . նաւ . շոր . ջեր . պապ .
 ջուր . ռահ . սեպ . վուշ . տաղ . բաժ . ցիր .
 ցուփ . փող . փայտ . բոյս , Լոյս . բար . քիւ .

4 , Երկրանէ :

Լ՛սա . բե բան . գա լի . դար ման . եր
 կին . զոհ բապ . ե աի . ըն կեր . թե թե .
 Ժո զով . ի մաց . լի մոն . խաւար . Ժա
 ռայ . կեղ տառ . հո գի . ձեւաց , զամբար ,
 ճաշակ :

Ե . Թաալանէ : և Բողմալանէ :

Մար գա ընտ . յա բու թիւն . նաւ ա սորդ .
 շիր հա կալ : ո ղոր մու թիւն . ո բո գայթ .
 չար չա բանք . պա հա պան . ջա նա ցեալ : սար-
 կաւ ագ . վար գա պետ . տե առ բան . ցր առ-
 աար . փա ուաւոր . փայ առ շէն . քա հա նայ .
 օ թա բան . Ժա մա նակ . վար Ժա բան . ա մե հի .
 վայր կեան . ու սու մ նա կան . թա գաււոր .
 թա նա քա ման . թղ թա պան . այ գե դործ :

II Կնիա հաստ օրեալ :

6 . Թաուղ թն է աղի տակ : Թա նաքն է
 աեաւ : Սե ղանն է բարձր : Գրեչն է կա .
 կուղ : Թա նա քա մանն է ա պա կեայ : Գրեւ-
 տախ տակն է քարեայ : Դուռն է լայն : Տունն
 ընդ ար ձակ : Պատն հաստ : Լու աա մուտն
 նեղ : Մազն բարակ : Գլուխն բոլորակ :
 Խոտն կանաչ : Ծառն տե բն ա լից . Պտուղն
 բազր : Ծառ զիկն կարմիր : Տանն դե ղին
 Պող պատն պինդ : Եր կոթն ա մուր Լ պա-
 կին պաղ զուռ : Ըա բարն քաղի : Քա ցափն
 թթու : Մոխն կծու : Դա նակն սուր Սար-
 գն է ծաղիկ : Մար դն է կեն գա նի :

Առաջ Նին է ծառ : Ը ղաւ Նին է Թն չուն

7. Խն ձորն է բոլորակ : Տա մեղև քաղցր
Ը սեղն է բարակ և սուր : Սա նու շակն է
կա պոյտ , փոքր և ա նու շա հոտ : Քարն է ա-
մուր կամ փուխ կամ Թեթե : Սաղն է բա-
րակ , կամ սպիտակ կամ սեաւ :

8. Քարն է ա մուր , այլ բամբակն կա կող
Ը ձողն է սեաւ , այլ ձիւնն սպիտակ : Իւղն
է Թանձր , այլ ջուրն ցան ցառ : Գոււղն է
բոլորակ , այլ արկ ղն ան կիւ նաւոր : Ար-
կաթն է ծանր , բայց փետուրն Թեթե :
Սեղն է ա նու շա համ , իսկ լեղն դառն :
Դա նակն է սուր , սա կոյն կա ցինն է բուծ :

9. Առ կուղ են Թուղ Թն , բամբակն և
բուրդն : Սրա ծայր են ա սեղն , փուխ և պա-
տառա քաղն : Թա փանցիկ են ջուրն , ա պա-
կին և օդն : Բարձր են տոււն , ե կեղեցին ,
Եառն և երկինքն : Բոլորակ են ձմեռակն
լն կողն և ումբն : Սպիտակ են ձիւնն , ա-
լիւրն կաւիճն և գաճն :

Այ Նի ներ հակն նեղն է : Ար կա լի ներ-

հանի կարճէն Ղառնի հա կառակն քաղցրն ։
 Լու սոց հա կառակն խաւարի ։ Օր մա ըի ընդ
 դէմ ի մառառնն ։ Հի Լանդի ընդ դէմն ա
 դողն ։ Օր աւան ընդ դէմն գիշերն ։

Երեւոյն Գլա պէտէ Գլաճ Գլի ։

20 . Եւի երեխայ միկ սիբուն թաչուն
 էր բռնել Լին քան ուրախ էր նրա Եւ քայ
 որ չէր գիտում թէ ինչ ա նի ։ Սրան համբու
 րում էր Ժողն էր գնում ։ ձեռում հաւի էր
 առ լիւ ։ Եւ ա միտ էր բաշն չէր գիտում թէ
 նրան չար չարում էր ։ Բայց որքան էր նրա
 արտմու թիւնը որ քան կարծ ձեռք բաց ա
 րեց թէ չէ՝ տե աւաւ, որ օղոր մե լի թաչունն
 թուլացել փափկել էր և ոչ չունչ ունէր, ոչ
 կարում էր շարժել ։ Թէ որքան լաց և առգ
 արեց չէ՛մ կարող պատ մել Բայց ինչ օգուտ
 թաչունը սատկել էր ։ Բոլոր օրը հաց չէր
 ուտում, բոլոր գիշերըն եղբուն չունէր
 Լին մեղ թաչունը չի պէտք է չար չարած
 շատ մեղք ա և Լին առ ծոց ընդ դէմ ։

Ս՛ԵԿ Ժողովրդ երեխայն ինչ էլաւ ծառը. ծառն էնպէս բարձր էր, որ երեխայն էլ չէր երևում: Իսկոյն ճուխկը կոտորեցաւ: Կրտսէնը չի զօրեց, որ բռնի, վերնկաւ: Լ՛ԵԿ խեղճ երեխայն հոգին իսկոյն տուեց: Ս՛ԵԿ քեզ չի պատահիլ էս պէս՝ որ թէ անզգոյշ լինիս:

Ս՛ՐԵԼԵՆՆ ամէն երեխայի սիրումաւ. ամէնին էլ կամէնումա ծառայութիւն անի: Լ՛ԵՆԻՆ սիրաւ շահէ նա, ոչ կռուի. ոչ գողաց, ոչ բարձր խօսի: Սարժապետը խօսալիս՝ միշտ ջանք է անում, նրա ասածը մտքին պահի: Ս՛ԵԿ լաւ խրատ լեւիս՝ գիշեր սերել միտքէ անում, որ էլ չի մոռանայ: Լ՛ԵՆԻՆ երեխայն ո՛վ չի սիրիլ:

Լ՛ԵՆԻՆ ամէն երեխայից հետ կռուումէ. դասը չի սերտում. քուլումն միշտ գողում է կռիւ առաջիս. ամէնի սիրաւ կոտորում և ցաւացնումէ: Օտոպալը չի հնազանդում:

Միշտ իր կամքին և հետևում է: Իսպախ կու-
մապաշտ և կուտարձար երեխային ուժ կոնքի:
Այլ իրան իմաստուն համարին ամենի աչքին
աստեղի երևին:

14: Լուսնոյ, երբեք գիտէ ունենալ:

Սէկ երեխայ կամենում էր մէկ ծածուկ
բան բռնի. իսկոյն միտքն ընկաւ որ Լուսնո-
ւոյ աչքն ամէն տեղ տեսնում աւ. և Լու-
սուած վիս գործքը լի սիրել: Իսկոյն ամա-
շեց, փռմանեց, և ուզածը չի արեց: Միտ-
քը բեր միշտ, սիրելի երեխայ, որ Լուսուած
քա գործքը միշտ տեսնում աւ և գիտէ: Այլ-
գէտ որ նրա քաղցր աչքին ընկնիս:

15: Լուսնոյ գիտէ օգնութիւն անել:

Յակովբէն ուղիւ և բարի և երեխայն տե-
սաւ մէկ աղքատի աղայ ցխումն ընկած: Միտ-
քը ցաւեց. իսկոյն մտապաւ, նրան բարձրա-
ցրեց, շորերը սրբեց և իրանց տունը տարաւ:
Նրա մայրը Յակովբէն հաղար անգամ լալով
օրհնեց. հաղար անգամ նրան օր և արեւ
խնդրեց: Այլ միշտ Լուսնոյ գիտէ, ընկերին

միշտ ծառայութիւն և օգնութիւն անել և
Եւդու կատանալ այնպիսի օրհնութիւն սիրե-
լի երեխայ :

16 :

Միշտ նշարեալ օգտի տեղ :

Կարապետն ճշմարիտն էր խօսում . մէկ
սխալ բան բռնածին պէս՝ խկոյն ինքն իրան
գալիսէր իր հօր կամ մօր մօտ , նրանց ձեռ-
քը համբուրում էր , արածը իր լեզուովն
պառհուսմէր և ներողութիւն էր խնդրում նրանցից :
Բարի ծնողքն էլ ներումէին և խրատ էին տա-
լիս որ էլ չանի : Արածդ մի թաքցնէր սիրելի
երեխայ . որ մարդ չիմանայ՝ Լստուած կի-
մանայ . միթէ մեր ծնողքը մե՞ծեն Լստուա-
ծանից : Լճնիւ երեխայն իր անմեղ սիրտը չի
աղտեղիլ . սուտ խօսալով կամ արածը թաք-
ցնելով :

17 :

Շքուշ երեխայն վերջը աշտոյ քնայ :

Միէ տղայ չէր ուզում կարդալ : Ղեկ
փոքր եմ . երբ մեծանամ՝ էն ժամանակը
կհետեւիմ : Կա մեծացաւ և օր քանզօր ծու-
լացաւ : Իր ընկերքը հետեւեցին՝ իմաստուն ,

խելոք մարդ դառան, բայց նա ոչ: Դու լուին
 արտուին արմատակալել էր: Դեր ժամա-
 նակը մնաց աղքատ և այլոց ձեռին կարօտ:
 Լնցկացած օրն յաւիտեան կորեաւ: Քանի
 ժամանակ ունիս աշխատիւր, ապա թէ ոչ ծե-
 րութեանդ հաղարանդամ կ'ոչմանիս: Վիտեմ
 դու թէ ի՞նչ ա շատ մարդի աղքատութեան
 պատճառը. կարօղ ես աւել թէ ո՞ր երեխայք
 վերջը աղքատ և անտէր կ'մնան: Մի թէ վա-
 ղը քո ձեռին ա, որ այսօր քո բանը չէս անուճ:
 Եղուց. եղուց և ոչ այսօր, ծոյլ մարդիկն
 ասեն ամէն օր:

18 :

Դեռասեր գառալն :

Մէկ երեխայի մայրը սաստիկ հիւանդ էր
 խելի աչքիցն գիշեր, ցերեկ արտասուքն
 չէին պակսում: Իր խաղը, իր հանգստութիւն
 մոռացած միշտ մօր մօտ նստած կամ ծած-
 կում էր. կամ հովէր տալիս: Մայրը կակծա-
 լիս՝ ձեռքը կպցնում էր դօշին, ծառիկ էր ընկ-
 նում, համբուրում և լալիս: Լստուած՝ ո՞վ
 ողորմած թաղաւոր. թո՛ղ ես մեռնիմ, բայց
 իմ մօր քաղցը կեռնքը ինձ բաշխիր: Լնարհ
 ամ զարմացել էին էն երեխայի ծնողասիրու:

Թեան իրաց: Եւ խնդրումն միշտ, որ լ'ս
 առած նրա աղօթքը լսի: Լ'ս միթե լ'ս առած
 ամենաբարին անմեղ երեխայի ճայքը չի լսի:
 Փոքր ժամանակից յետոյ մայրը առողջացաւ:
 Կրա ուրախուիլը, նրա խնդուիլը ո՞վ կարէ
 պատմել: Լ'եր երախտագէտ և ծնողասէր սե-
 րելէ երեխայ՝ և բախտաւոր լինիս միշտ:

x 9 :

Լ'ս առած, Եւ ինչ:

Սէկ փոքր աղջիկ դաւաճ նստած, կար
 էր անուամ: Սայրը նրան փողէր տուել՝ որ իր
 համար միրգ առնէ: Լ'ս միջոցումը մէկ ողոր-
 մելի աղքատ էկաւ նրանց դուռը և ողորմուի
 էր խնդրում: Սիրտ ուրիշ օր էլ կառնեմ,
 ասաց իր մտքումը. բայց կարելիէ թէ էս աղ-
 քաւոր այսօր դեռ քաղցածա: Լ'սեց ու փողը
 հանեց, իրան տուեց: Հազար օրհնուի տուեց
 նրան աղքատը: Երբ Սայրն իմացաւ, անչափ
 էր նրա ուրախուիլը որ էնպէս բարի զաւակ
 ունէր: Բարի զաւակն ծնողաց թագն ու պաւ-
 կնա: Միթե որ մեք կուշտ ըլլէք, ամէն մարդ
 էլ կուշտ կըլի: միթե որ մեք չոր ունենանք
 ուրիշ մարդի մարմնը չի մրախ: Մի մոռանար
 իղձին և աղքատին էլ մեքի բերել. սիրելի

Երեխայ : Լ՛ըքաաի աղաչանքը ԼԵՐ և ամ էլ
քոնը կԼէ :

19 *

Ուշաճոռ-ի-ն

Ճանապարհորդի մէկը ձիոյ վրայ մէկ քա-
ղաքով անցէր կենում : Ամենալով փոքր ինչ
բան առնել . հետը մանր փող չուէր : Չէր
գիտում թէ փողոցը ինչ տեղա : Յանկարծ
մէկ տղայ պատահեցաւ : Հանեց մէկ ոսկի
տուեց նրան՝ որ տանի փոխի և ուղածն առնի :
Յերկար ժամանակ քաշեց , տղայն չէկաւ :
Վախարծեց թէ խաբուեցաւ , բայց արդարա-
վատ երեխայն յետ եկաւ , ուղածը բերեց և
մնացած փողը կամենումէր յետ տալ : Օտա-
րականը նրա արդարութեան վրայ զարմացած ,
բերած փողը իրան բաշխեց : Ա՛ի թէ նա չէ՞ր
կարող փախչել : Իայց տէ՛ս թէ նրա սիրտը
որքան արդար էր . էսպէս արդար մնա՛ սիրելի
երեխայ , և քո հացդ չի պակսիլ :

20 *

Ես կամիմ լինել բարի : Ա՛՞վ կամի՛
բարի լինիլ . պէտքէ էն՝ բանը անի և գործի .
որ բարիէ և օրինաւոր : Սիրելի երեխայ՝ ինչ
որ սրտով անես , քեզ համար յետոյ շատ հեշտ

կէնի: Եւ երեխայ եմ: Արեխայն դեռ փոքր է
 և տկար. ժամանակաւ կզօրանայ և մեծ մարդ
 կդառնայ: Ծերն ևս առաջ երեխայէր. ծերն
 շատ բան գիտէ: Արեխայն շատ բան չի
 գիտի: Եւ շատ բան չգիտեմ. բայց ես լաւ
 գիտեմ, որ բարի մարդին լստւած էլ կսիրէ
 մարդ էլ:

21. Աշխարհն մեծ աւ գեղեցիկ: Ո՛վ նրան
 այնքան գեղեցիկ տեսնէ, ո՛վ տայ երկրին
 անձրև: Ո՛վ տայ ծառոցն տերև և սլառու
 Ձորը և դաշտը, Լեւինքը և երկինքը ո՛վ այն-
 քան զարմանալի զարդարեց: Ինչ փոքր հաս-
 կին ո՛վ ա տալիս սերմն և զօրութի: Ուստի
 ասանան ծաղիկք այնքան գեղեցիկ գոյնս և
 անոյշ հոտս: Ո՛վ ա էս հոյակապ աշխարհը
 լուսաւորում և պահպանում: Դու անձ իմ,
 էս զարմանալի աշխարհը դու ստեղծեցիր և
 աշխարհն է քոյ: Ինձ ևս դու ստեղծեցիր
 և ես ևս քո որդի և արարած եմ: Որպէս
 դու բարի ես և գթած, նոյնպէս և ես պար-
 տիմ լինիլ բարի և գթած, որ քեզ նմանիմ:

22. Արբ զարթնիմ, պէտքէ փութ տամ
 քոյ, որ նա ինձ այնպէս քաղցր քունս պար-

գլեւեց : նրա գոհուիլը իմ բերնիցը չի պէտք է
պակսի , որ ես ինձ ինչպէս հայր պահպանէ :
Պէտք է գնամ իմ ծնողաց մօտը և շնորհա-
կալուի անեմ : Եւ աւագութեան նրանց բարի առա-
ւօտ խնդրեմ , յերեկոյին՝ բարի երեկոյ : Նրանց
սիրտը միշտ պէտք է քաղցր խօսքով շահեմ ,
որ նրանք իրանց բոլոր ցաւը և նեղուիլը՝ որ
ինձ համար քաշում են , մոռանան , և ինձ
միշտ սիրեն :

23 Պիլքս ձեռք առածին պէս , պէտք
է խնդրեմ անձանց՝ որ ինձ շնորհք տայ և
եւ լաւ ուսանիմ . (սովորիմ) իմ գիրքս
պէտք է յետա՛յ պահեմ , որ շատ ժամանակ
կարողամ գործ անել : Որքան լաւ բան
կըլի , որ ես ամէն գիրք կարողանամ կարգաւ :
Որքան ուրախ կլինի իմ վարժապետն՝ որ ես
իմ դասը սերդած ունենամ : Պէտք է՝ որ ես
միշտ ջանք անեմ , որ ամէն մարդ ինձ գովի
և սիրի :

24 Նստուն կայ , բայց ինքն չ'գիտէ թե
կայ : Եւ առտուն կայ , գիտէ ինքն իր կեն-
դանուիլը , բայց ոչ այնպէս պարզ : Սարդն
կայ , գիտէ իր լինիլը , որովհետեւ մտածէ :
Քանի՞ զօրաւոր և զարմանալի են միտք և հո-

դի մարդոյ , որով մտածէ :

25 . Ու չի որսալ , ոչ ինչ չի բռնիլ :
Ու չի ուսանիլ , ոչ ինչ չի գիտէնալ . ով ոչինչ
չի գիտէ , ոչինչ չի կարօղ : Ու ոչինչ չի կա-
րօղ , ոչինչ չի ունէնալ : Ու ոչինչ չի ունե-
նալ , կմայ ինչ . — աղքատ : Սխալն աշխա-
տուիլը կարօղ է մեզ բախտաւորել

26 Եւ դեռ երեխայ եմ : Երեխայն
առ բան չի գիտէ : Վետք է կարդայ , ու-
սանի , որ լաւ սիրտ և իմաստուն միտք ունե-
նայ : Եւ ինքս ինձ չեմ կարօղ պահել , Սիրե-
լի ծնողքն իմ ինձ պահեն և մեծացնեն : Իմ
շորս , հացս , կերակուրս , տարուստս , տուն ,
ինչ որ ունիմ , նրանք են ինձ համար պատրաս-
տում : Արբ կարեմ նրանց երախտեաց տա-
կիցն դուռ գալ : Իմ խնդիրքն առ անձ միշտ էն
կըլի որ նրանց պահի , պահպանի առողջ , և
ինձ էլ են բարի սիրող տայ , որ նրանց կամքը
միշտ կատարեմ

27 Եւ սուտ ինձ երկու աչքա տուել .
երկու ականջ և մէկ լեզու , որ շատ բան
տեսնիմ և լսեմ , բայց քիչ խօսիմ : Ինչ ու-
սումն և շնորհք էլ որ յետոյ ունենամ , բոլոր
իմ վարժապետին եմ պարտական : Եւ ինձ

բարի խրատ և բարի ճանապարհ ա միշտ ցոյց
տալիս : Արնչե իմ մահը նրա լաւութիւնը չի
պէտքէ մոռանամ :

28 Այժմե կամիս սիրելի երեխայ, որ ամէն
մարդ քեզ սիրի, ջանք արած, որ վատ բան չի
բռնես և վատ խօսք չի խօսաս : Աւր որ լինէս
իմացիւր, որ անգիտեմ գլխիդ վրայ կանգնած ա :
'Սա քո գործքը բոլոր տեսնում ա : 'Սա մեր
սիրտը և մեր միտքը լաւ գիտէ . Աւրախ կայ,
քո գեղեցիկ սիրտը, քո անմեղ հոգին մի' կոտ-
րիւր, բայց և այնպէս քո բանին արի կայ և
Լստուծոյ սուրբ անունը մտքիցդ մի' հաներ :

29 . 'Իսկ դեռ անմեղ ես : 'Բո սիրտը
դեռ արդար . քո կեանքը դեռ հանդարտ .
անարատ : Հոգս, ցաւ տրամուխ դեռ քեզ
չեն նեղացնում : Բայց երբ մեծանաս, աշ-
խարհն քեզ այլ կերպ կերելի : 'Բո հոգին, քո
սիրտը երեխայութեանդ պէտքէ կրթես և լու-
սաւորես, որ յետոյ պիտանի մարդ դառնաս
Երեխայն արդար է, սուրբ, հրեշտակ, թե-
ոք լեզուն, սիրտը, հոգին մաքուր պահի
պարկեշտ լինի, իր ծնողացը և մեծին հնա-
ղանդ, հլու և լաօղ :

30 Օրն հինգ ժա մա նակ ունի լ՛ առ լ
 ւում , կէս օր կամ ճաշ , երե կոյ , գի շեր
 գի շեր րա մէջ կամ կէս գի շեր : լ՛ առ ւումն
 ա րե գակն ծա գի և վոքր ցուրտ ա ա նում
 ճա շին ե գա նակն շոք է ա նում : Եր ե կո-
 յին ոչ այն քան ցուրտ և ոչ այն քան շոք :

31 լ՛ առ ւո տուն քնց վեր ենք կե .
 նում . ե րես լու ա նում . շոր հագ նում , չոյ
 խմում , և ա մէն մարդ իր գործի հետ ա գ նում
 ճա շուն , ե րե կոյին ինչ երբ ա նում : Եր ե կն
 աշխարհն ինչ ձև ու նի , գի շերն ինչ :

32 լ՛ շխարհն չորս կողմն ունի . արևելք ,
 ուստի արեգակն ծա գի . արև մուտ , ուր արե-
 գակն մտանէ : Հիւսիս , ուր է Ուսաստան .
 և հարաւ . ուր է Վարսկաստան : Տարին
 տասն երկու ամիս ունի . յունվար , վետրվար ,
 մարտ , ապրիլ , մայիս , յունիս , յուլիս , օգոս-
 տոս , սեպտեմբեր , հոկտեմբեր , նոյեմբեր ,
 դեկտեմբեր : լ՛ յԺմ ո՞ր ամիսն ա լ՛ միսն երե-
 սուն օր ունի , օրն քսան և չորս ժամ , ժամն
 վաթսուն վայրկեան , վայրկեանն՝ վաթսուն
 րոպէ : լ՛ միսն ունի չորս շաբաթ , շաբաթն
 եօթն օր , օրն սկսանի գիշերուան տասն երկու
 սհաթիցն , շաբաթն կիւրակի օրիցն , տարին յուն-

վար ամսիցն : Աւրեմն տարուան առաջին ա-
միսն ո՞րն ա և վերջինն ո՞րն, շաբաթուն առա-
ջին օրը ո՞րն ա . և վերջինն՝ ո՞րն : Տարին երբ
վերջանայ, երբ մտանէ, շաբաթն երբ սկսանի .
երբ աւարտի : Այժմ ո՞ր օրն ա, վաղը ո՞րն
երեկ ո՞րն էր : Ա՞յ սէպտեմբեր օրուան, որ ժա-
մանակն ա, երկիրքն ինչ գոյն ունի, եղանակն
ի՞նչ պէս ա, լոյսը ուստի՞ է գալիս :

33 Տարին չորս ժամանակ ունի : Աւա-
րուան՝ երբ ծառքն ծաղկում և երկիրը կանա-
չում ա : Ամառն՝ երբ բոլոր պտուղքը հաս-
նում և եղանակն տաքանում ա : Աշուն՝ երբ
ծառքն տերև ա թափ են ըլում և խոտքը չո-
րանում : Ձմեռն՝ երբ ձիւնը գալիս ա և
եղանակն ցրտում : Այժմ տարուան ո՞ր ժամա-
նակն է, վասն է՞ր ամառն չոք է և ձմեռն
ցուրտ . ամառն անձրև գայ և ձմեռն ձիւն :
Երկիրն հինգ մասն ունի : Ասիա, ուր մենք
բնակեմք : Եւրոպա, ուր Ռուսք և այլ Եւ-
րոպացիք բնակին : Աֆրիկա, ուր մարդէկը
սևագոյն են : Ամերիկա՝ որ մեր ոտի տակն ա :
Եւ Ավստրալիա, որոյ չորս կողմը ջրով պա-
տած է : Այս բոլոր աշխարհք լիքն են զանա-
շան քաղաքովք, գետովք, լեռամբք, մարդովք,

Ծառովք . կենդանեօք, բուսովք և անհուն
բարութիք :

54 ^Տայի՛ր մէկ երկինքն . որքան գեղեցիկ
աստեղք . արեգակն . լուսին ժառին միշտ
անդ : Եւդոնք բոլոր էնպէս փոքր պէժ չեն ,
ինչ պէս երեւին . Լ՛մէն մէկ աստղ հազար
հազար անգամ մեծ է քան զմեր երկիրն : Մնա-
նապէս արեգակն հազար անգամ մեծ ա մե՛ր
երկրիցն : Սեր երկրի բոլոր բարութիւնք արե-
գակի լուսովն և տաքութիւնովն են համեմատ և
զորանում : Բաց ՚ի սրանից մեր երկիրը շրջա-
պատեալ կայ էնպէս մէկ նոսր մարմնով , որ
օդ ենք ասում : Օդն մեծ զօրութի ունի, ջրի
նման մարմն ա կապուտ գոյն ունի՝ որ երկն-
քումը և լերանց վրայ տեսնում ենք : Այս
սխալ որ շունչ չառնենք, անպատճառ կմեռա-
նինք : Օդն այն է՝ որ շունչ քաշելիս , մեր
բերանն ա գալիս , Լ՛մէն մարդ՝ երեսուն
հազար փունտ օդ ունի իրան վրայ , և չի
իմանում . ինչպէս ձուկը ջրի ծանրութիւն .
Լ՛շխարքի բոլոր հրաշքն ո՞վ կարէ պատմել և
Լ՛ռանց օդի ո՞չ մարդ . ո՞չ բոյս , ո՞չ ինչ արա-
րած չի կարող ապրիլ , Լ՛ռանց օդի ո՞չ կրակ
բնամ կգայ . ո՞չ մենք իրար ձայն կարենք
լսել ո՞չ արեգակի լոյսը մեզ կհասնի : Այն

քանի՞ հրաշք կան, որ միտքը չի հասնում:
քանի՞ բարի է Մարիչն՝ որ նրանց ստեղծեց:

35 Եւ ամպը՝ որ տեսնում էք, նմանապէս
ջուր է: Մեր բոլոր երկրի երեսիցն անդա-
դար բուշ ա վերկենում. ինչ սէս կերակուրն
եփելիս, բաղնիցն, և ի՞նչ էք կարծում. նրանք
ցրուում, կորչում են: Քաւ լինի. Մատու-
ծոյ զարմանալի արարածոցն մէկն էլայ չի կոր-
չել. նրա գլծած սիրտն երբ կինայէր: Եւ
բոլոր գլորշիքն կամ բուշն գնում են, ամպ-
են դառնում, փոքր ցուրտ էլած վախալ
էլի թանձրանում, գալիս էն հողերի, էն դաշ-
տաց և բուսոց վրայ, որոց գետի ջուրն չէ՛ր
և չէ կարող հասանիլ: Եւ ձիւնն, ձիւնն, կար-
կուտն էս բուղիցն կամ ամպիցն են գոյոնում
Մի՞ որքան պաշտելի. գլծած, ողորմած և
անպատմելի է Մարիչն, որ բուսոց անգամե-
կտոց հոգան էս սէս սիրով քաշել ա:

36 Սարդն հինգ կերպով ա էս բոլոր
ածյ բարութիւն զգում կամ իմանում և վայ-
ելում. աչքով, ականջով, բիծով, լեզուով
և ձեռովք: Սրանց զգայարանք են ասում
որոց անունն է տեսանելիք, լեւելիք, հոտու-
տելիք, ծաշակելիք, շշափելիք: Եւ քով

բոլոր արարածոց գոյնը, ձևը, մեծութիւնը
 գեղեցկութիւնն, ազեղութիւնն ենք տեսնում :
 Ահանջով նրանց ձայնի քաղցրութիւնն, բարձ-
 րութիւնը, վատութիւնն ենք լսում : Այլ թող ինչ
 ենք անում՝ բերանով . ձեռով : Աչք չու-
 նեցողին՝ կոյր են տաւում . ահանջ չունեցո-
 շին՝ խուլ . լեզու չունեցողին՝ համր . ոտք
 չունեցողին՝ անդամաւոր : Որքան թշուառ
 կլինէր մեր վիճակը եթէ էս զգայարանքը
 չունէնայինք : Այնպիսի բոլոր գեղեցկութիւն
 են ծաղկանց և բոստոց և տնկոց անոյշ համը՝
 զարմանալի գոյնը՝ նրանց քաղցր հոտը՝ այն
 թռչնոց զարմանալի եղանակը, ձայնը՝ մեռած
 փակ կմնային մեղ համար : Ո՞վ կարէր իմա-
 նալ թէ մեք խնչ ցաւ ունինք կամ խնչ ենք
 ուզում, եթէ մեր ձայնը լսող չըլեր : Ո՞վ
 սքանչելի են գործք քո Տէր : Գեանամածեալ
 անկանիմ առաջի սբ երեսաց քոց՝ ի մոխիրն՝
 ուստի զիս ստեղծեր . և ամ շունչ բերանոյս
 թող լիցի քեզ Տէր Արարիչ իմ գլխած՝ օրհ-
 նութի՝ ի բարձունս :

37 Բոլոր աշխարհիս ստեղծուածքը
 պերեք կարգ են բաժանուում . ի կենդանիս .

Դի բոյսս և ի հանքայինս: Սեր կենաց բոլոր
 ապրուստը և հարկաւորութիւնը սրանցից ենք
 ստանում: Ի կենդանեաց՝ մորթ, միս, բուրդ,
 եւղ. էլ ի՞նչ: Ի բուսոց՝ փայտ, ծաղիկ, պը-
 տուղ, բամբակ, քաթան. էլ ի՞նչ: Ի հանքալ-
 նոց՝ ոսկի, արծաթ, պղինձ, երկաթ, արձիճ,
 պողպատ, քար, կիր, էլ ինչ: Կենդանիքն հինգ-
 կարգեն բաժանուում: Դիւցուցիչք, թռ-
 չունք, ձկունք, երկակենցաղք և միջատք:
 Դիւցուցիչքն նրանք են, որ կաթովն են ի-
 րանց զսււակը կամ ձադը սրահում. ինչ պէս
 մարգը, ձին. էլ ո՞րը: Թռչունքն օդում են
 կենում, ինչ պէս աղաւնին, ծիւղը. էլ ո՞րը:
 Չկունքն ջրումն են կենում: Երկակենցաղք՝
 համ ջրում, համ ցամաքում. ինչ պէս գորտը,
 խաչափառ, օձն, և այլ: Միջատքն են
 ծանձն, մոծակն, մեծեղն, թիթեռն. էլ ո՞րը:
 Ընենայն այս կենդանիք, բոյսք, հանքայինք
 երաբ միջում կրկին զանազան տեսակ ունին:

36.

Ընդլիւ Ըստաւօրեանք:

Գնաց հեռացաւ գիշերն մթադին:

Ըստ լոյս քո պայծառ ծագի ի յերկնից:

Ընարհ ամենայն զուարթանայ կրկին:

Լինել սուրբ անդամ քո փառաբանիչ:

Բա՛յ և զի՛մ բերան չա՛յր իմ երկնաւոր:

Լինիլ ձայնակից քոց արարածոց ː

Օրհնէլ սուրբ սրտիւ զբարեւոյ բերաւոր ː

Օր միշտ ստանամ յանհոռն շնորհաց քոց ː

Տո՛ւր ինձ սիրտ մաքուր չաւատ անսպաս ː

Արտարիլ զօրէնս քո վրկարար ː

Օրացո՛ւ զտկաքս ː Է՛ր ինձ միշտ պաշտպան օր

Օ՛ր եղէց արե՛ ՚ի կամս քո արդար ː

59

Եւ աշուի առաւօրեան ː

Բացուի առաւօտ քո լուսավայծառ ː

Բացուի և նովաւ բնութիւնն քնարբու ː

Եւ քե՛զ վերանան այժմ՝ ինքս պատար

Համայն քո հակք՝ չա՛յր մեր ինամարկու ː

Քանի՞ հրաշագեղ երկնիցդ տեսարան ː

Քանի՞ շնորհաց պատճառ քո սուրբ լոյս ː

Ծագեալ ՚ի բարձանց ՚ի ստոր բնակարան

Մեր՝ տայ վայելիլ այժմ նոր կենաց յոյս ː

Ո՛վ մեզ այսբանեաց բարեաց հաշորդիչ ː

Թե՛ ոչ քո վերին աչք քաղցրահայեաց ː

Արասցո՛րք արդե՛ք տալ փոխարէն ինչ ː

Թե՛ ոչ օրհնաբան լինիլ սուրբ կամացդ ː

10

ԹՎ ՆՈՒԷ ԵՐԵՂԵԱՆՆ Ե

Լ'նցեալ պայծառ արեուն և յայնկոյս լերանց սուղանի Ե
Խաւար ծածկի եւ լուսութիւն, բոլոր բնութիւնն ալ յիմ' հանգչի

Դ'ու ստեղծեր եւ զգիշերն Հա'յր քաղցրագութ յերկնաւոր
Օ'ի հանգիցո'ւք անվիհեր Դ'ի գաւառութեանց բիւրաւոր Ե

Դ'ի մտանել մեր 'ի քուն՝ աչք քո գթած Ե հայրական
Պահպանեցէ՛ զբնակութիւն մեր անխառն և անսասան Ե

11

ԹՎ ՆՈՒԷ ԿԱՅԻ ԴԱՆՆ ԶԴԱՆՆԵ

Դ'ի որդիքս համայն աստէն ժողովեալ

յայս առն սրբութեան մտաց եւ հոգւոյ Ե

Խնդրեմք միաձայն քեզ զսիրտ մեր յանձնեալ

հայրդ գթութեան հա'յր ինամօղ սիրոյ Ե

Հացեա'յ 'ի բարձանց 'ի ջերմ պաղատանս

անմեղ քոց մանկանց քեզ յուսացելոց Ե

Բա'ց և ուղղեա' զսիրտ մեր 'ի սուրբ գպրութեանդ

լինել բնակալան անգին Հնորհաց քոց Ե

Թ'ի ո'չ հայրական աչք քո ինամակալ

լիցի մեզ պաշտպան յուսմունս եւ 'ի ջանս Ե

Օ'ի 'նչ մեր հեռեանք թերի եւ շեղեալ

ք'ը կարեմք հանգչիլ յանկալուն մեր իկանս Ե

Կարէ՞քոց անհոգի անբաւ երախտեաց
 Թոթո՛ւ մեր լեզու լինի՛լ օրհնաբան օ
 Հոգի մեր միայն զգայ անմոռաց
 զժերմին գոհութիւնս անուան քո արեան 3
 Սոռացեալ զմեր խալութիւն մտաց
 հալածինամ սիրով եղեր մեզ պաշտպան 4
 Դժայէ՞ս 'ի շաւիղս քոց սուրբ օրինաց
 Ը՛ր մեզ առաջնորդ լո՛յս զխալութեան 5
 Քանի՞ք շնորհաց մեամբ պարտական
 ծնողաց և այլոց 'ի կեանս մեր բոլոր օ
 Վո՞յ մեզ փոխարէն օ այլ կերպ հատուցման
 Թէ ո՛չ գոհանալ հոգի մեր անցոր օ

Ո՞ր կարէ չափե՛լ զընթացս հոգմոց
 ո՞ր ապա անձրևե՛լ ամպոց երկնային օ
 Ո՞ր բանայ զարգանդ երկրի և զծոց
 հանե՛լ մեզ անտի զաւուր պարեհին օ
 Քո բազուէ հզօր Լստու աճ իմ անեղ
 պատճառ ինսամարկու քոց արարածոց օ
 Օ երկին և զերկիր յո՛չնչէ եհեղ
 լինի՛լ փառաբան անհուն բարոաց քոց 6

Քեզ քարոզին աստեղք և լուսին
քեզ օրհնաբանին անդունդք ծովային
Սողունք և թռչունք գոչին միաձայն
Քեզ վեր ընծայել զաղերս գոհութեան
Պաշտք և անդաստանք , լերինք և անտառ
էն քարոզ անլուռ՝ անուան քո անձառ :

Ե Ի վերայ նոր պարտաք

Գնաց հին տարին միշտ անդառնալի
մտաւ նա ՚ի ծով խոր ժամանակին
Ինչ որ մեք տեսանք թէ չար թէ բարի
էլ յետ չին դառնալ յայտ՝ աշխարհի
Հատ մարդիք հերոս մեծ յոյս ունէին
չէ՛ թէ էս տարի , այլ շատ ժամանակ
Աեանք վայելէին , լաւ օր քաշէին
այլ կիսատ մնաց նոցա իղձ, փափագ
Քանի՞ բարեկամք , ծնողք սիրելիք
դու լան և սգան իւրեանց սիրելի ,
Սիրեալքն մեռան , այլ քաղցր յիշատակ
նոցա կայ և մնայ անմոռանալի
Հատի աչքերից և շատի սրտից
դու չ'են պակասել արտասուք , կս'իծ
Ըշխարհ ամենայն ուրախ է այսօր
բայց նոցա հոգիք տխուր , սգաւոր :

Ը՛կ՝ ո՛ր է տեսնում թէ նոր է տարին
է, նոյն արեգակն օ նոյն օրն ա ծագել օ

Մեր եմք մեծանում օ մեր կեանք պակասին
բայց ինքն ժամանակն երբեք չի՝ փոխուիլ օ

Երազի նման մեր կեանք անցանին

Թէ վաղն ի՞նչ կ'այ օ ո՛չ գիտեմք այսօր օ

Ը՛կ նա միայն միայ անմահ յաշխարհիս

• որ էս կեանքումը մեկ լաւ բան գործեց օ

Հայրն երկնաւոր ողորմելով մեզ

պահեաց զսնգին կեանս ձեր ծնօղք սիրելիք օ

Ո՛րքան ինքուրիւն և մխիթարութիւն մեզ

որ ձեզ հետ սկսանք մէք այժմ նոր տարի օ

Ը՛նդին ծնօղք մեր՝ այս նոր տարի օր

բարե շնորհաւոր լինի ձեզ այսօր օ

Եւտ տարի այսպէս առողջ և անվորձ

տայե՛ վայելիլ ձեզ Հայրն երկնաւորձ

Վերեցե՛ք թէ մեր գործք երեսայական

ցաւ ինչ հասուցին ձեզ բազում անգամ օ

Ը՛կ մեք խոտանամք նոր տարւոյս յսկզբան

հնազանդ կալ ձեզ միշտ կատարել զձեր կամս օ

Ը՛չք ձեր ինքամառատ օ երկար ժամանակ

բաղք լինի մեզ վրայ օ ուրախ և պաշտպան

Թէ գործքով ո՛չ տամք ձեզ ինչ փոխանակ

դո՛հ սրտէ՛ լինիմք ձեզ միշտ օրհնաբան օ

Աշխիւ մի աղքատ հետեալ 'ի վերայ

գետոյն որ հոսէր անդ կատաղածոր •

Արտօսրք ցաւագին յերկնատիպ նորա

աչաքն թափէին 'ի բոլս՝ որ 'ի ձոյն •

Ապեալ նա զիռնջ ծաղկանց զանազան •

'ի հոսանս ջուրց արկանէր լալով •

Աղբայր • հառաչէր հա՛յր իմ յերական •

եղբայր իմ քաղցրիկ՝ գոչէր կսկծալով •

Սեճատուն բարի անցեալ մերձ նորա •

տեսանէ զիս 'ի ծ դառն լալականին •

Ղառնաթոր կաթիլք արտասուեց նորա

մորմոքէն զսիրտ ջերմ անցաւորին •

Սնդէ՛ր հառաչես • քա՛ղցր իմ օրհորդ •

վասն է՛ր կսկծաս ալդալես ցաւալից •

Արա՛ ինձ սրտից ցաւոց քոց հաղորդ •

գուցէ՛ իւրք քեզ օգնեւ կարացից՝ •

Ա՛խ տէ՛ր ողորմած՝ ասաց եղբայրս՝

հացեցեալ 'ի նա լալագին աչք •

Բաց յերկնաւորէն՝ որ տէրն է որոց •

խղճոյս ինձ օգնեւ ո՛վ կարէ արդեօք •

Հայեալց առ ժամ մի յայս թումբ տխրագին

աստ հանդչի իմ մայր՝ ինդու թիւնն իմ միայն •

Եւո՛հ գեո՛ւ շանցեալ առուից փոքրագին և
 և հայր իմ քաղցրիկ եմուտ յայս տապան ։
Պառնեալէս մահուամբ մօր իմ բողբոջեալ
 մօտնէ նա զիւր անձն Դե գետն կատաղի ։
 Տեսիլս տակալն եղբայր իմ տեսեալ
 և նա ընդ նմա անկեալ սուսանի ։
Լստ քաղցր ամուսին որդին հարազատ
 Դսիրոց ստիպեալ զո՛հն մի մեանց զկեանս ։
 այլ զիս տառապեալ թողին և աղքատ ։
 Դե գառն աշխարհի աստ անօշնական ։
 Հատեալ է իմ քուն ։ վերջացեալ հանգիտտ ։
 Դե տանէ որբոց ։ ուր եմն մնանիմ ։
Պիկեմ աստ Դե գետն ։ լամ աստ զօղ իմ միշտ ։
 այլ դարման ցաւոցս չմ'ընէր գտանեմ ։
Մստ սիրտ մեծատանն եղեալ վշտահար
 տայ նմա զձեռն ։ գրկէ զնա ջերմին ։
Քո հայր ես եղից ։ մի՛ լար անմխիթար ։
 և դու լիցիս ինձ դուստր Խանկազին ։
Ըի՛քո դեմք մաքուր ։ սիրտ հրեշտակային
 դրաւեսցի՛ն զիմ սէր միշտ և յաւիտեան ։
Լսաց և սրբէ զսրտօսը խղճալոյն
 և առնէ զնա որդեգիր ինքեան ։

Օրդն մեռել էր սկսաւ յանկարծ
 երկինքի սեանայ, և փայլատակիլ :
Սարդիկ և թռչունք թմայրած սասանած
 փախչէին 'ի տուն, և կամէին թաղիլ :
Լ՝ Տան գոռայր շառաչէր յայծալն փայլէր թօթափէր
Եւ բոլոր երկինքն թռէր կործանիլ :
 Աստուղի քամին մտեալ ձորամէջն,
 կամէր խորտակել շեառն և անտառ :
Սարսափ, արհաւիր տիրէր ամէն տեղ :
 երէր թէ առդ էր պատել աշխարհ :
Շատք սասանին ճռնչան յիւր հեծեմն զլրդան :
Եւ բոլոր բնութիւնն ապառնայ չարաչար :
 Ձիաւոր 'ի անդ ճամբէն մոլորած,
 մտանէ 'ի ձորն, որ անձն պահպանի :
 Հաղիւ նա կարաց մէկ քարափի ցած
 կուչ դալ՝ որ իր դուին վարձանքից պահի :
 Յանկարծ լսէ ձայն լալոյ, աղետալի 'ի ձորոյ :
Եւ սիրտ օտարին կոծայ մորմարի :
 Լ՝ ա տալիս ինձ քեզ հետ՝ գետ դու կատարի :
 ա՛ռ ինձ, կորցրո՛ւ տալիս ինձ հետ աշխարհ :
Դու խնցիկ բոլոր իմ փառքն աշխարհի :
 դու ինձ զրկեցիր յանձնայն բարեաց :

ԴՆ շխարհն ինձ համար սուգ է և խաւար ։
 Իմ կեանքն ինձ համար դառն անտանելի ։
 Թող յ մահն ինձ տանի ։ Ես մէկ օր առաջ
 որ թէ մեռանիմ ։ սիրտ իմ դադարի ։
 Լնկն' շտ անիրաւ արեան ծարաւի ։
 զի՞նչ արարին քեզ ծնողք իմ անմեղք ։
 Հովաքա՛ր արդեօք գէտ դու ամենհի
 մէթէ նրանց արեւն կշտաքս Եւ յ քեզ ։
 Դու գնաս հանդարտ և ո՛չ պակասիս ։
 Ե իմ արտասուք թափին անսպառ ։
 Բայց ա՛խ քո հեղեղք 'ի ծովն դադարին ։
 սյլ իմ լաց և սուգ ինձ մաշէն խաւար ։
 Բայց ի՞նչ եմ ասում ։ սիրտս հովանայ
 լսէ՞ դուք արդեօք ձայն հառաչանայս ։
 Ծնողք սիրելիք՝ որք ինձ անխնայ
 ցոհ տուիք ցաւոց ։ գնացիք դուք անդարձ ։
 Ը՞իս ձեր սիրտ բարի ։ ձեր դուր ծնողական
 ո՞ր շարժի ։ որ ես աստ աշխարհն տանջիմ ։
 Ընդէ՞ր ո՛չ կամիք և ինձ անպաշտպանս
 տանիլ առ ձեզ անդուր ես կարօտիմ ։
 Երկիւնքն եմ նայում դուք ո՛չ երևիք ։
 յերկրեցն ինձ համար վաղուց հեռացայք ։
 Թե՛ գետն ել ընկնիմ ։ կարե՞մ ձեզ հասնիլ՞
 որ ձեզ հետ լինիմ ։ ինձ չի՛ մոռանայք ։
 Դու զգաս իմ ցաւս ե՛րկիւնք գթառատ

Դու ինձ հետ ցաւիս՝ որպէս տեսանեմ ։

Լ՝յլ ընդէր ո՛չ գայ կայծականց մի շանթ
խորովել իմ սիրտս՝ որ ես գամ առ քեզ ։

Լ՝յսպէս հեծեծէր աղջիկն սգաւոր ։

Է քամին առեալ ձայն նորա լալոյ ։

Տանէր ՚ի քարափն ։ ուր էր ձիաւորն ։
տանջէր և մաշէր սիրտ հոգի նորա ։

Օրըն սկսաւ պարզիլ լուսանալ ։
ամպք դադարեցան սակաւ առ սակաւ ։

Եւ երեկոյեան շողն լուսաճաւալ
՚ի ձորն և ՚ի դաշտն կրկին փայլեցաւ ։

Իսկոյն ձիաւորն վշտա հար սրտով
գնայ ՚ի գետափն ։ ուր դայր ձայն լալոյն ։

Լ՝յլ ինչ նա տեսաւ՝ կարէ՞ր պատմել ու՛
ո՛ւմ լեզու կարէ նրա տեսածն առել ։

Լ՝ղջիկ մի ան մեղ հրեշտակատեսիլ
ծնկան վրայ ընկած և բազկատաքած ։

Գեղեցիկ իւր գէճք երկինքն կլծած ։
այնպէս կայր ուղղեալ անխօս և անշունչ ։

Իւր շատ լալուցն ձայն նորա հատեալ ։
աչքերն խորշակեալ ՚ի դառն արտասուաց ։

Հրեշտակի նման անդ լուսափայլեալ՝
երևէր նմա հոգին աւանդած ։

Քարացաւ օտարն մի թռեալ կառնէր
բլլ ոտք իւր չ՛ղջրէր՝ որ նրան մօտանայ ։

Ի հեռուստ կազմեալ մինչ հոգոց հանէր
 յանկարծ ինչպէս քնից աղջիկն զգատանայ ❶
 , , Չախ քո կսկծալի սիրտ իմ տաշորի ❷
 քաղցր իմ օրհորդ ընդէն սլոք բան ըստ ❸
 Թէ քեզ աշխարհումս ինչ օշնել կարէ ❹
 ասա՛ ես իմ կեանքս պատրաստ եմ զօճ տալ ❺
 Լ շխարքի բարիք մեռեալ են վասն իմ
 իմ բարիք և կեանք ահա՛ աստ Թալին ❻
 Թէ կսց ինձ սլո ճար ❷ ես շուտով կամիմ ❸
 որ և իմ գլխիք էլ աստ դադարին ❹
 Տեսանի՞ս այս գեան փրփրուն ❶ ամեհի ❷
 այս դաժան հեղեղ փակեաց իմ ողջ յոյս ❸
 Փոքր ժամանակի անտ հօջր և որդի
 Զնջեցին իւրեանց կենաց աղնիւ լոյս ❶
 Դառնալէտ Գելիծ մահուան մօր իմոց
 արար իղձալի հսկբ իմ յաւաճատ ❷
 Դուտով միանալ ընդ ամուսնոյն իւրոյ ❸
 նա մեզ որբ Թողը և սուգանի ոստ ❹
 Բրդին հարազատ ցաւս այս տեսեալ
 և ինքն անկանի ազատել իւր հայր ❶
 Լ յլ երկրքին ևս ոչի անշնչաջեալ ❷
 հանեալ ահա՛ կան յայտմ ձորալայլ ❸
 Լ մայ և անշունչ անկեալ ❹ ի վերայ
 սգալի տապանին՝ կայր անկինդ անապեալ ❺
 Եւ լուսափայլուն անմեղ դէմք նորա

Թուէր զժերս հոգիս Կրօնից նուէր տալ
 Դաշնադար օտարն կծկեալ ՚ի վերայ
 անբախտ ցաւալոյն արեւարշ որով
 Գլխէ և տանի ՚ի տուն իւր զնա
 Վնչ և ժամանակն փարատեալ զցաւս
 Մինչև վերաւոր սիրտն սակաւ սակաւ
 Բուժեալ ՚ի վշտացն՝ որիորդն նմա
 Հիսի որդեգիր քաղցր և սիրելի :

Սրտագոյնիւն

Մէկ երեխայի արգելէլ էին՝ որ սեղանի վրայ ո՛չ ինչ՝
 շուղի: Մէկ անգամ հաց արտելիս տեսաւ՝ որ Յօսեփ իրան
 մոռացել էն : սկսեց աղ Վերցնել և իրան ամանի մէջն
 ածել: Ինչ ժամանակ հարցրին Թէ նա աղն ի՞նչ պէտք է
 անի՝ պատասխանեց : « Եւրալիս վրայ անել՝
 եր ինձ պէտք է տաք : »

Պարզամտութիւն

Դուգովիկոս XI թագաւորն Քրանցուղաց՝ մէկ երեկոյի
 իր աշխանէն մտաւ : և տեսաւ որ մէկ տանն և չորս
 տարեկան տղայ խորոված էր անում : Եւրոասարէի
 գեղեցիկ գէմբը և շարժմունքը Թագաւորին շատ դուր
 եկան : Հարցրեց նրան ուտո՞ւմ և ո՞ւր լինելը և Թէ ո՞րը

Ի՞նչ է դատում : Երիտասարդն համարձակ պատաս-
խան տուեց : " Ես Բերի քաղաքին եմ • իմ անունս
Ստեփան ա , այժմ էս տեղ խոհարարի ծառայ եմ և
այնքան փող եմ դատում՝ որքան Թագաւորն : Թագաւորն
Ի՞նչ քան ա դատում • հարցրեց Լուդովիկոս " : Որքան
իջան հարկաւոր ա և ես էլ ա՛յնքան • որքան ինձ ա
հարկաւոր " : Եւս պարզասիրտ պատասխանատուութիւնը
այնքան հաճոյ գտան Թագաւորին՝ մինչև նրան իր մօտ
լնկալաւ և շատ մեծ պատուի և աստիճանի հասցրեց ք

Լ՛ւստուծոյ լի-ն է ք

Մէկ Լ՛մերիկացի վայրենի երեսայ բռնի՝ Ֆրանս-
ցեայ էին բերել : Մէկ օր իր տէրը հարցրեց Թէ այժմ
ո՞ր երկրն ա նրան աւելի դուր գալիս • Ֆրանցեայ •
Թէ իր Հայրենիքը " : Իմ հայրենիքը՝ պատասխանեց
վայրենին : Սա՛ն էր • — " որովհետեւ այժմ դեռ դու-
շի՛ կերած՝ ես չե՛մ կարօղ ուտել • դեռ դու չի՛ քնած՝
ես չե՛մ կարօղ քնել : Լ՛սպէս գերի միմիայն անասունը
կարէ լինել և ո՛չ մարդը՝ որ Լ՛ստուծոյ պատկեր ա ք

Պարսից Թագաւորաց մէկը մեկ երեւելի բժիշկ ուղար-
կեց Խաչիֆին , որ խսկոյն էկածին պէս՝ հարցրեց Թէ
նրանք Ի՞նչ պէս են կենում : Սրան պատասխանեցին Թէ
մենք երբ սովում ենք՝ էն ժամանակն ենք ուտում • և
այն էլ՝ ո՛չ այնքան կուշտ փորով : " Լ՛ Ի՞նչ հարկաւոր է

Ի՞նչ գալլը ապա : Ի՞նչ տեղ անկարելի է թէ հիւանդ
պատահի : Հիւանդութիւն թէ աղքատութիւն ըստ մեծի
ժամին անշարժութիւնիցն են առաջանում :

Ինչքանոք **Ս**ակեդոնացին մէկ ծովի աւազակ
գերի արեց և հարցրեց թէ նա ի՞նչ իրաւունք ունի
ծովն հնակէս անհանգիստ անել : **Ս**ի և նոյն իրաւ
ունքը : որ դու ունիս : և աշխարհը գերի ես անում
պատասխանեց գերին համարձակ : **Ս**միայն ինձ աւա
զակ են ասում : որովհետեւ իմ նաւս վոքը ա յ բայց
գեղ ա՛շխարհակալ : որովհետեւ շատ դրք ունիս և մե
ծամեծ նստեր :

Թագլո՛ւ՝ եօթն իմաստասիրաց մէկին՝ հարցրին թէ
ի՞նչ ա դժուար և ի՞նչը հեշտ : **Ի**մենից դժուար
դոքնս է՝ ա՛ որ մարդ իրան պակասութիւնը ճանաչի :
Բայց ամենից հեշտը՝ ուրիշի պակասութիւնը և մեղքը
հնեւ :

Ինչ մի և նոյն փիլիսոփայն մէկ անգամ մէկ
մարդի շատ քաղաքավարութեամբ դուռն տուեց : **Բայց**
նա չիթը բարձրացրած անց կացաւ և մէկ շորհակալու
թիւն ելայ չարեց : **Թ**աղէսի քարեկամքը զարմացած
հարցրին թէ ես նրան պակասութիւն և անարդանք չե՞ր
որ նա երբեք պատիւ չի՛ տուեց : **Բայց** իմաստունը պա

տասնամեկ **Մ**իթէ ինչ անպատուութիւնն աւորեալ
քաղաքաւորի շարժեցայ և նա այնպէս անպատուութեամբ

Ըջը մեղր սիրելով մէկ օր էլ հանելիս, մեղ
լաճանձը սաստիկ խայթեց և կատաղած սկսեց բոլոր
մեղրի փէթակը ցրուել: Բայց ի՞նչ շահուցաւ էս յի
մար բարկութեամբ: **Չ**այրացեալ ճանձքը բոլոր թա
փեցին նրա վրայ և այնքան ծաղոտեցին նրա լաշը և
մինչև կիսամեռ ընկած, շունչ չէ՛ր կարում քաշել և
Ալ մէկ վերք ստացածին պէս իօկոյն բարկանում աւ
թնդուում՝ նրա գլուխն էլ մի և նոյն պատիժն ապաւինեց

Սէկ գիւղացի տեսաւ որ ծեր մարդիկը կարդա
լիս ալնոց են գործ ածում: **Է**ս մասին գնաց քաղա
քը՝ որ մէկն գնի և ինքն էլ կարդայ և վաճառականը
ուզածը տուեց, և նա էլ անոցը դրեց աջթին՝ որ կար
դայ, բայց չկարաց: **Է**ս վատ աւր մէկ լաւը տուե
րանց: **Ո**րորմեծի վաճառականը մինչև տասը փոխեց,
բայց գիւղականը բոլորն էլ յիտ դարձրեց, որովհետև
չէարաց կարդալ: **Յ**ետ ամենայնի վաճառականը հաւ
ցրեց: Բարեկամ, դու կարելի ա ամենեւին կարդալ
չգիտես: **Ի**՞նչ ես ասում, եթէ կարդալ գիտեսայն,
էլ թո անոցը իմ ի՞նչ պէտքն աւորեց

Մէկ Խաւաղացի եղևան Պիլք. անուամբ դեռ իննը
մարտիկան չգրառած, և շատ ինքէք և սրամտութիւն էր ցոյց
տալիս. այնպէս որ՝ բոլոր Խաւաղացի զարմացած էին մնացել
նրա ճարտար խօսքերն վրայ : Մէկ ծերունի Պարտոր
մէկ օր նրա մօտը սկսեց ասել՝ թէ սովորաբար եթէ երեւ
խայրը փոքր ժամանակին սուր կն ըլլում, մեծանայիս
բթամօտ և յիմար կն դառնում : Եւ Պիլք է որ դու
երկխայ ժամանակդ շատ սուր միտք և ինքէք ունեցած
ըլիս : Կրկնեց Պիլք վստահութեամբ :

Յիմարի մէկը մէկ բժշիկ պատահեցաւ և սկսեց
պատի տակին թաղչիլ : Եւրք պատճառը հարցրին : Է
պատահականեց, թէ երկար ժամանակ ա հիւանդացել չեմ :
վասն որոյ ամաչում եմ բժշիկ աչքին երևիլ : Մէկն էլ
կամենում էր ծիծառնի, վերարկուն (շէնէլը) ծառի
տակին փռեց, կամաց կամաց ծառը նի էլաւ, ու
սկսեց թափ տալ : Մէկ ջլտակի (երկուորեակ) միւս
եղբայրը միտել էր. յիմարի մէկը նրան պատահածին պէս
հարցրեց՝ "դու ես մեռել, թէ քո եղբայրը :

Գիւղական Լիք ոչդիւր :

Մէկ շինական տեսնելով թէ իր որդւոց միջին խրճ
տովութիւն և երկպառակութիւն կայ՝ ամենայն կերպիւ :

Զանք արեց ո՛ր հրանց ուղղի և բայց ընգժայր և բոլոր
 Կորս խրատքը ան օգուտ Թային ։ Սէկ որ հրամայեց՝ որ
 մէկ քանի ուռ բերն և կապեց իբար հետ և և ստի-
 պեց նրանց ջոկ ջոկ և որ կոտորեն և բայց մէկն էլայ չը-
 կարաց ։ Յետոյ յետ արեց և մէկ մէկ տուեց նրանց և
 բոլորն էլ կոտորեցին ։ Տեսէ՛ք սիրելի որդեակք իմ և էս
 ձեզ օրհնակ լինի և քանի որ միմեանց հետ սէր և միա-
 բանութիւն կուենար՝ էն ժամանակը ո՛չ որ ձեզ չի՞
 կարող յաղթել կամ վնաս տալ և բայց եթէ բաժանուիք՝
 էն ժամանակը ամէն մարդ կարող ա վնասել ։

Սէկ քանի հրիտաւարդք մէկ շրէի հետ փոշտով
 պնտմ էին և անդադար նրան անկարէ արհամարհում և
 ծաղր անում ։ շրէի համբերութիւնը հասաւ ։ Սա-
 րոնք՝ ասաց և եթէ դուք չէ՛ք ձեռք վերցնում ինձանից՝
 համբերեցէ՛ք և էս ձեզ էնպէս մէկ բան ասեմ որ ո՛չ որ
 ձեզ ասած չլինի ։ Ի՞նչ պէտք է ասես և տաւարս
 պոռացին թիթեամբօք ։ Ի՞նչ պէտք է ձեզ ասեմ կրկ-
 նեց շրէայն՝ որ դուք շատ քաղաքավարի և սիրելի և
 արեւուաբարոյ եք ։ ։ ։

Սէկ Լնգղիացի զիտուն ձմեռան սաստիկ ցուրտ
 ժամանակը ճանապարհիցն եկած՝ մտաւ երկելոյին մէկ
 հիւրանոց և տեսաւ որ բռնաբար շորս կողմը բոլոր բռ-
 նած էր և իրան ո՛չ որ տեղ չի՛արեց ։ Կա հարք

Գրաւն Ե Զայն տուեց ծառային՝ որ իր ձիուն ձուկն ու
 տացնի Ե Զին ձուկը կուտի Ե հարցրեց զարմացած Ե
 ծառայն՝ Ես քեզ ասում եմ, որ ձուկը տաս Ե կըլնեց
 իմաստունն Ե ծառայն և բոլորքը գլուխը շարժեցին զար-
 մանալով և գնացին դուռ Ե որ ձուկն ուտող ձին
 տեսին Ե Բանաստեղծը սկսեց մէկ լաւ տեղ նստիլ Ե
 Ծառայն իսկոյն յետ դարձաւ և ասեց՝ Թէ ձին ձուկը
 չի՛ ուտում Ե Որովհետեւ եղպէս ա՛յ այժմ՝ ձուկն ինձ հա-
 մար բե՛ր և ձիուն գարի ու դարման տուր Ե՛ Լուսեւ
 ևս իմաստութեամբ շարժեցաւ մէկ Խտաշացի քարոյիչ՝
 որ ցրտեցը սառած տուն էկաւ և մէկն էլայ տեղեցը
 չէ՛ր շարժում Ե Տիւր և տրտում սկսեց սննեկումը
 (օթախումը) շրջել Երբ տանուտէրը պատճառը հարց-
 րեց Ե պատասխանեց թէ մէկ քիսայ փող ա կորցրիւ
 ճանապարհին և այսքան այսքան փող կար միջումը Ե
 խնդրեց՝ որ առաւօտը շուտով վարձեցնի Ե որ
 գնայ գտնի Ե Սուրբ Ժամանակ է ասեց Ե էլ այժմ՝
 Ե՛ Ե որ չի՛ գտնիլ Ե Գիւղացիքը լսելով ևս բանը Ե մէկը
 միւսի քամակից սկսան դուռ գնալ Ե լապտեր վառել
 (Քանառ) բոլոր գիշերը որոնել Ե բայց նրանք ո՛չ ինչ
 չգտան և միսած քահանայն սկսեց իր համար լաւ տեղ
 բռնիլ և տաքանալ Ե

Երեւել փիլիսոփայն Գերմանացեաց Լէսինգ որ

Վորութիւնս ունէր գիշերը երկուր հասիւ և գրեւ : Մէջ
 օր ամանումն մէկ կտոր գաթաց գրեց , գետնի վրայ թռ
 զից ինքն սկսեց գրել : Յանկարծ մկանց ձայն լսելով
 սկսեց տեղը անշարի նստիւ , գրիչը վեր գրեց՝ որ տեսնի
 թէ ի՞նչ պէտք է անեն : Մէկ մեծ մուկը զգուշու
 թեամբ եկաւ , գաթիցը հոտ քաշեց , եւ կրկին ուշա
 խութեամբ վազեց իր բունը : Փոքր մեջոց չանցաւ թէ
 չէ՝ տեսաւ , որ երկու մուկը մէկին հանդարտ և քնուշ
 բերին էն տեղ ու սկսեցին քաղցր իշտահով ուտիւ : Շատ
 անգամ երկուսը միւսին ուտացնում էին : Փիլիսոփայն
 լուռ վերկացաւ , և աղլխով խփեց թէ չէ՝ էն երկուսը
 փախան , բայց միւսը մնաց մոլորած : Եւ բռնեց
 նրան և տեսաւ , որ կոյր էր և նրանց մայրը : Եւ
 անարգ կենդանին այսքան սիրէ իր ճնօղը :

1586 Թուին Փիլիսոփայոս Թագաւորն Շապուհ
 շուքմայ իւսիկ մօտ մէկ երեսասարդ մեծաւոր ուղարկեց
 որ նրա փափութիւնը շնորհաւորն : Փախը շատ անբա
 շտեան էր իր մեջումը , որ էնպէս անմիտք մարդ էիւ
 ուղարկել և հարցրեց դեսպանին : Մի թէ ձեր Թագաւորը
 մէկ իմաստուն և խելօք մարդ չունէր , որ քեզ անմիտք
 աղային ա ինձ մօտ դիտպան առարկէ :

"Թա՛ իմ Թագաւորն իմանա՛ւ պատասխանեց
 դուող Շապուհային , թէ խելքը և իմաստութիւնը մի
 միայն միջոցն ա՛ն , ապա քեզ մօտ չէ՛ թէ ինձ , այլ

մէկ մեծ էծ կուղարկէր՝ որ քո սրբութեան տեսութիւնը
վայելէ :

Սուր պատահանի 6

Սէկ շինական մէկ վաճառականի հարցրէց թէ
ի՞նչ ա ծախում է իշի գլուխ՝ պատահանից : Սէ-
կն զուր պէտք է լաւ առուտուր ունենաք, որովհետեւ
մէկ գլուխ ա մնացել է : Լսելարդ խօսքը ծառային ևս
շի՛ պէտք է տաճ :

Սողովուրդը կամենալով կեղծաւորաբար մէկ բը-
շշիկ սրտին հաճոյանալ՝ անուշը դրին Իւպիտեր՝ որ
Յունաց միջուկն երկնից չափաւորածն էր : Եւ իր միջուկն
մեծամտեալ՝ գրէց Լ. Գեոքլայոս Թագաւորին Յունաց՝
իր բարեագորումը այսպէս : Սեփեկրատէս Իւպիտէրցան,
կայ քեզ բախտաւորութիւն : Լ. Գեոքլայոս կամենալով
քրա տխմար ամբարտաւանութիւնը պատժ աղաւտել
պատասխանից : Թագաւորն Լ. Գեոքլայոս ցանկայ քեզ
խառը միտք :

Շատախօսի մէկը տեսնելով մէկ փիլիսոփայ գերբը,
ձեռին միայն կարգալիս՝ հարցրէց : Լսե՞լ եղպէս
միայն էք մնացել տէր իմ : Էնց էն ժամանակիցն սխաժ,
միայն եմ : որ դու ինձ հետ սկսեցիր խօսալ : պատաս-

Պորտը տեմսկոյ մէկ մեծ եզը Եւզում էր նա
խանձու տրաքի ։ Սա սկսեց իր մորթին լայնացնել և
հարցրեց իր ձագերին՝ թէ այժմ ինքն էլ հնպէս մեծ ա
և հաստ ։ Ինչ պէս եզը ։ Ձագերը պատասխանեցին
թէ ո՛չ ։ Եւ ի զուտուեց իրան՝ որ մեծանայ ։ Բայց
ձագերը միշտ ասում էին՝ թէ եզը նրանից մեծ ա ։
Քարկուծիւնն հկաւ ։ Հէնց հն էր ուզում ։ որ աւելի
ձգուի ։ մորթին տրաքեց և հողին դուռ հկաւ ։ Իր
չափը պէտք է ճանաչել միշտ ։

Իւրաքանչիւր մազ իր առանձին առաքն և խողով
վախնին ունի ։ որոյ միջոցն օգն միշտ խաղայ ։ Իւրա
քանչիւր աւազի վրայ, հարկւրաւոր ժամուսնք հն բնակում
որ աչքով անկարելի է տեսնել ։ Եւսպէս մոծակ կայ ։
որ երկու հազար ձագ միանգամ ա ծնանում ։ Սփեխք
և գեռուսք մեզ զգուհի և ծանր հն երեւում ։ Բայց
սրբն օգուտ հն բերում նրանք աշխարհին ։ Եթէ
նրանք չըլին ։ բոլոր հոտած անասնոց և բուսոց գարշա
հատուծիւնը աշխարհն կբռնէր ։ նրանք հն ուտում և ոչն
չացնում ։ Քանի՞ հնպէս փոքր ստեղծուածք կան աշխար
քիս վրայ ։ որ մեզ անպիտան հն երեւում ։ Բայց ամե
նաբարի Իւրարին մեր օգտի համար ա ստեղծել ։

Զարն, Տիւն, Գարուն, Շիրի, Երբաշա, Ժուլի, Կո

Ուստի՞ և հողմն (բամն)՝ որպէս յառաջանայ: Ամեն որ
 Երա տարապիւղի ձայնը լսում ենք՝ բայց չենք գիտում և
 ոչ հարցնում՝ թէ ուստի՞ դայ և զի՞նչ օգուտ ունի: Ահր
 երկրի չորս կողմը օդով պատած է, որ ամենայն բոսկի
 շունչ առնելիս՝ քաշում, բայց իրան չենք տեսնում:
 Յուրտ լինելիս՝ օդն քաշուում և հաւաքուում է՝ տաք ծա
 մանակը՝ տարածուում: Այս օդի տարածուած ծամանա
 կին՝ սառն օդն ծանր լինելով՝ թափում է ջերմ օդի մէջ
 և էս շարժմունքն է, որ մենք հողմ ենք անուանում: Երա
 օրինակը մենք միշտ տեսնում ենք՝ երբ սննդից մը հասած
 լուսամուտը բաց ենք թողում: Տան օդը սովորաբար թե
 թե է և ջերմ, գոսինք ցուրտ և ծանր: Առսամուտը բա
 ցալիս՝ խկոյն ցուրտ օդը ներս է թափում՝ որով և հող
 մնում:

Ի՞նչ չէ՞ր լինիլ՝ որ հողմն և ձմեռն երբեք չե
 ին եղիլ: Ի՞նչ լինի, հողմն ա օդը մաքրում և յիտա
 կում: Արքան զգուշի՞նք լինում մեկ տան օդը՝ երբ լու
 սամուտը երկար փակ է մնում: Այսքան հոտ, այսքան
 զանազան գոլորշիք՝ որ օդն էն բարձրանում, մեկ կը
 խեղդէին, եթէ հողմն չէ՞ր եղիլ: Բայց ի՞նչ հարկաւոր
 է ձմեռն, որ այսքան մրսում և նիւաճում ենք: Արկի
 բոլոր բուսոցը նա է աշիւս կրկին լուսութիւն, ինչ որ ա
 մուռը կորցնում են: Այն միշտ ամառ լինելը միշտ ծառ
 քը և բոյսքը միշտ չէ՞ին աճել, շուտով մեծանալ, միշտ

պտուղ տալ ուժից, զօրութիւնից բնկնիլ յետ ամենայն
շորանալ:

Բայց լաւ չէ՞ լինիլ որ անհոգի արուեստ էինք
ունեցիլ: Բա՛ւ լիցի: Մէկ լաւ բան, որքան քաղցր և
տիրութալի էլ լինի, եթէ ամէն օր տեսնենք և վայելենք,
զըռանք կրեւրեն մեզ: Այնքան ուրախանում է հիւանդը
երբ իւր առուջութիւնը կրկին ստանում: Աստուծոյ զաւ
մանալի արարածոց տեսութիւնը վայելում է: Բայց ա
ռուջն միտք բերե՞՞րդեօք: Ա՛յ: Աստուծոյ բոլոր տես
րեցութիւնքը անքննելի են և լի իմաստութեամբ:

Այլ այս ահագին լիւրիքը ի՞նչ օգուտ ունի
Սրանք են օրը մաքուր պահում: Արտ, կայծակ էլած,
թամանակը, նրա շանթքը քաշում են: Բանոյ զօրու
թիւնը կտորում և արէլում են: Սամութիւնը իրանց մե
ջում պահելով՝ պատճառ են լինում, որ սղբիւրքը և
դեպքը առաջանում են, անտառք միշտ դաւար են մնում:
Բանի՞ քանի տեսակ մետալք՝ զօրօրինակ ոսկի, արծաթ,
պղինձ, երկաթ, քար, ալմաշ, անտամանդ, նրանցից դուրս
են դալիս: Հատ լիւրիք անդադար մուխ և հուր են տր
նալում: զօրօրինակ 1, տնայ. 2, հաւաքողոց հրաբուռի են
լսում, որք շատ անգամ իւրեանց մօտ էլած դաշտը, գե
ղքը, քարովք, հողովք թաղում և բնակիչքը, կենդանիքը
կենդանւոյն ջնջում: Բայց թէ սրա և թէ երկրաշարժու
թեան պատճառը ո՞ր գիտէ մինչև ցայսօր: Վիտունք
բոլոր ցանկալի է հասկա երևումքը քննել տփնայես են հաս

Թաւառում, Թէ երկրի միջուկն զանազան հանքային նիւթք
 լինելով՝ որպէս երկաթը, աղը, ծծումբը (բուքուրթը),
 երբ այսպիսի նիւթք այսինքն երկաթն և ծծումբն մէկ տեղ
 զառեան Լինում՝ յըն շարժելին և նախութիւն ևս դիպ-
 ջելիս, տաքանում և սաստիկ դողըռչի են արձակում։ Այս
 այսպիսի լիւրճիք կան՝ դողըռչին (բուքն) դուրս ա գալիս
 եւր ո՛չ՝ ջանք անելով որ դուրս գայ, ստիպում է երկրին
 տխրելս սաստիկ երերալ և դողալ։ Եթէ կամենայ մարդ
 կարող է ինքն ևս երկրաշարժութիւն առաջ բերել։ Քսան
 և հինգ քուսնա երկաթից վերթափած ման կտորք, այն-
 քան էլ նուրբ ծեծած քուքուրթ՝ պէտք է իրար հետ խառ-
 նելը ջրով Թաց անելը երկու ոսնաչափ հողումը Թաղելը
 և հողը որքան կարելին է, ծեծել և պնդացնել։ Այն
 քանի օրից յետոյ երկրին սկսանի դողալ, մուխ արձակել
 ապա բոց դուս գալ։ Այս շատ զգուշութիւն հարկաւորէ՞

Եւ տեղիս տեղիս սարսափելի է երկրաշարժու-
 թիւնըն։ Քաղաքք կործանին, լիւրճիք սուղանին, հազա-
 լուորք ՚ի միում բոսէի Թաղին յանդուսդս չքութեան, գետք
 մնան կանգնեալ ծովք փրիլան և կատաղին, վէմք ճայ-
 թին և պատառին, ժայռք և ձորք դղրդան և աղաղակեն։
 Ասկալ է եր երկրաշարժութիւնըն՝ որ ՚ի 1699 թուին
 պատահեցաւ ՚ի կղզւոջն Եամայլայ՝ որ յԱմերիկա։ Այս
 կանառես մի պատմէ այսպէս։ "Այնչեւ կեռօն երկինքս
 պարզ էր և կապոյտ։ Յանկարծ զոյն փոխուեցաւ, կար-
 ժրատակից և շփոթեցաւ, որ նման էր բորբոքեալ հողի

(Փէշի): Երբեք և լեռանց տալիցն այնպէս մէկ ահագին
 դըրոյց եր գաւին՝ որ ալանջ եր խրացնում: Ծովի մըր
 բիկն համարի՛ա թէ իւր եզերքը կամենում էին կործանել:
 Եւ աջ ին նշանքը այս բնութեան սոսկալի պատերազմի
 սոքա էին: Դ՛ի փողոցս (բուշումի) Թոզն և աւազն ծովա-
 նման դիզացիալ՝ մարդիկ և անասունք երկինքն եր բարձ-
 րացնում և մերընկեւելիս՝ գետնի տակը տանում: Սի
 և նոյն ժամանակին՝ սխաւ սաստիկ ջրհեղեղ մի բարձրանաւ
 և ա՛յն ողորմիւնքը՝ որք տների գերանիցը և պատիցը բըռ-
 նել էին՝ որ ազատուին. խեղդեւել և ջնջել: Գետինը տեղ
 տեղ պատառեցաւ: Եւ իւր քան երբ հարիւր անդունդք
 (հոր) սխտեցին բացուիլ. ուր ողորմելի բնակիչքը անթի-
 անհամար սուղան և իւրեանց ողբալի գերեզմանը գտին:
 Ամաք կիսով չափ մնալով այս անդնդոց մէջ՝ երկերը, կըր-
 կին միանալիս՝ սեղմում և ճմլում էր: Եւ առքը գլխո-
 վին կորեան: Եւ իբր անշնչացեալ ջրի հետ կրկին դուրս
 էին թափում, որ գետնի տալիցն շատրուանի պէս գցում էր:
 Սիգամեծ անդունդքը ահագին շինուածք և տունք ևս
 էին կլանում:

Եւ ապա ապոյն լեռանց շատքը՝ որք կղզւոյն մէջը
 կային, սաստկապէս գոռալով և դըրդալով կործանեցան
 (խուլ էկան): Եւ իրենք յանկարծ միմեանց հետ միաւորեցան:
 Սիկ ահագին սար կտոր կտոր էլաւ: Եւ որոյ կէսն բարձրա-
 ցաւ և ամբողջ գիւղօրայք ծածկեց՝ որչա՛հ սաժէն նրա-
 նից հեռի էր: Աղզւոյ հեւեխային կողմն էլ շատ դաշտ

և ձոր սոճիան: Տասը հազար օրալար հող յանկարծ խոր-
տակեցաւ և նրա տեղը մէկ լինճ գութն էլաւ: Եւ լինճը
յետոյ ցամաքեցաւ, բայց էն սուղեալ շինութիւնէց և ծա-
ռերեցը ո՛չինչ նշան չէ՛ր մնացել:

,,**Ս**ովն ևս գրեթէ երկրի հետ բառ էր բռնել
Ա՛յթէ միայն փոքր նաւակք՝ այլ և մէկ տհազին պատե-
րազմական նաւ՝ տներն գլխովը շարտեց. բայց շուտ չի
է կաւ և միջի եղեալ մարդիկը մնացին անմնաս: Զուտը կըղ-
զին իւր կերպարանքը փոխել էր: **Շ**ատ լիբիք գետնասոյց
էին եղել: **Մ**ը բիւրք ցամաքել. գետք անհետացել ծովակը
և լինճ այն տեղը առաջացել, ուր առաջ գիւղօրայք էին:
Եւ շատ տարիք պէտք է անցանէին, որ երկրի և երկնից
պողաբերութիւնը էս աւերութիւնքը կրկին նորոգէր:"

Առաւել ևս սոսկալի էր երկրաշարժութիւնն՝ որ՛ի
1812 թուին. 26 մարտի ՚ի հարաւային **Ա**մերիկա մէկ
ամբողջ գաւառ բնաջինջ արեց: **Ա**մանատես մի պատմէ
այսպէս: "Ճաշու երեք սհաթն (ժամ) անց էր կացել
որ եկեղեցեաց զանգակը խփեցին: (հարին) **Ա**րդաքի պա-
հապան զօրքը գութն էին եկել՝ որը խաղում էին, որը մէկ
փողոցում կանգնած՝ սպասում էին՝ որ մէկ աստիճանաւոր
տանեն, թաղին: **Յ**անկարձ մէկ խուլ գլորում երկրի տա-
կիցն լուռեցաւ. սրանից յետոյ սաստիկ դրդում և որո-
տանման գոռոց հետեւեցան: **Պ**ողովուրդը սասանահար
տներիցը դուս փախան և եկեղեցիքը զնային: **Ե**րկերը
ինչպէս մէկ ծով երկրում և տատանում էր: **Փ**ողոցաց սա-

լայնատալը իրար վրայ դիպուեցան։ Եւ աս ժողովը
 կարգաւ ւ տեղհան էլած։ Ճայթելով և ճոնչալով դղրդա-
 մամբ կամ երկինքն էին թռչում։ Դամ գետնի տակը սու-
 զանում։ Վետինը դողում և երերում էր։ Քանդուած աների-
 թող, սեան պէս վերանում և արեգական լոյսը խաւա-
 րաֆում էր։ Քահանայք և ժողովուրդք աղաղակելով Ս-
 աղի արտասուօք փողոցէ 'ի փողոց շրջում։ Թափոր էին ա-
 ճում և գնում յեկեղեցին։ Դողուլովը մեծ և փար բա-
 անց վեջին օրն առաջին ունենալով խոստովանեցան և
 սրբութիւն առին։ Ահա՛ օլկարէ այն անմեղ մահկանացի
 կուսանաց, ծնողաց և զաւակաց կսկծալի վերջալը պատ-
 մել։ Մէկ ծերունի դողալով և երկու երեսայ ձեռնն բռն-
 ած՝ լուսամտիցը ողբում և օգնութիւն էր խնդրում, որով
 հետեւ առաստաղից վերթափած գերանքը դուռը փակել
 էին։ Մ'ի և նոյն րպէին էն տունը և բոլոր փողոցը խոր-
 ատիեցան և բոլորը ջնջեցան։ Փողոցաց սալայատալի քա-
 բինքը 5—6 ոսնաչափ բարձրանում։ Երկին վեր էին թա-
 փում։ Յանձարծ մէկ սարսափելի ձայն էլաւ։ Մէկ մեծ
 զանգակատուն խորատեցաւ և գետինն անցաւ։ Որքան է-
 կեղեցիք, տունք էն վաճի մօտ կային՝ հիմնադատալ էլանք
 ։ Մէկ փողոցում երկիրը պատահեցաւ։ Հինգ հա-
 ղիւր պահապան զօրք տանով, տեղով ներա գնացին և հոր-
 քերնիցն մուխ, մոխիր և քարիք 'ի միասին թափեցան նը-
 բանց վրայ։ Հաղարաւորք եկեղեցեաց մեջումն ճաշակե-
 լեց՝ իւրեանց գերեզմանը գտին։ Հաղարաւորք վերջին շուն-

Եւ ընկած անդորոյն ճացնիւ իւրեանց ազգականաց անունը
 ասուիտ և ողբում էին որք շատ անգամ ջարդուած ոտն
 քաշուից փոքն անցած, և ամ կտոր կտոր էլած, փողոցն
 եկն ընկել: Ողբմն լեաց շատը՝ քանդուած աների արան
 քովը միմեայն ձեռը հանած օգնութիւն էին խնդրում
 քայց ում ձեռին կար ճար: Ծովի աւազը սարի պէս
 դիզել կանգնել էր: Լեթսուն հազար անձինք այսօր բնաջ
 ջինջ էլան: Երկրաշարժութեան հարուած մինչ 1200
 վերստ տեղ հասել էր: Երեսուն քաղաքք, անթիւ գիւղո՛ւ
 քայք և անհամար ծաղկափթիթ դաշտք և անդաստանք,
 հողի և մոխրի հետ հաւասարեցան և սարսափելի պատճ
 կեր էին դարձել աւերման: —

Երկրաշարժութիւն յերաւի վարհուրելի է, բայց նո ևս
 եւր օգուտն ունի: Եւրիւն կաշիղացում և պողարեր ա
 շինում: Ծովի ջուրը շարժում է՝ որ միշտ կանգնած
 քնեւում՝ կհոտէր և աշխարհ կապահանէ: Եւրաբին ո՛րք
 լաւից՝ առանց յատուկ իմն օգտի:

Բարոյական դառնութիւնք:

Սէհանցնութիւն:

Սէկ քաղաքում յանկարծ հրդեհ պատահեցաւ: Բա
 ժին սաստիկ լինելով, բոլոր տունք և շինուածք բոցն ա
 լաւ: Սուգ և աղաղակ ողորմելի բնակչաց եր'իկնքն էր
 հասանում: Ուկարաց՝ փախեալ: Թանձր մուկն բոլոր
 քաղաքն բռնել, ցերեկը գիշեր էր շէկել: Լ'Ան մարդ

Իւր երեխայքը և ընտանիքն էր ազատում ։

Այնուպէս իշխան մի՝ որ իւր բոլոր ապրանքն համարեալ թէ յետ էր գրել՝ որ աղքատաց և խղճաց օգնական չի նշանակուած՝ որ մեկ փոքր երեխայ կրակի միջուկն մտնէ՝ ի մահ մնացել էր ։ Այդ աղիւղում արտասուքը՝ կսլծակի ձայնը իշխանի սիրտը այրեց խորովեց ։ Ձայն տուեց ժողովրդեանն ի թէ ոք այն երեխային ազատի ։ Հազար մանկթ նրան պարգև կտայ ։ Այց ո՞վ կարէր իւր գլուխը այնպիսի սոսկալի փորձանքի մէջ քցել ։

Իսկոյն մեկ աղքատ տղայ առաջ եկաւ ։ կսլծակի պէս ընկաւ բոցի մէջը՝ և կրակը շեղծ ը ոտնահար անելով՝ դնաց երեխայն հանեց և իշխանի մօտ բերեց ։ Բարեկամ ասաց իշխանն նրան դի՛ւրիւ և փաթութութելով՝ դու այսօր ա՛յն գործը գործեցիր, որ քեզ ո՛չինչ վարձ չի՝ բաւականանալ բայց ա՛ռ էս փոքր գումարը և քո աղքատութեան համար գործ դիր ։

« **Ա** ի թէ իմ կեանքն դրամով պէտք է վաճառեի՝ պատասխանեց վեհանքն աղքատն ։ **Ա**՛՛՛ ո՛վ յարգոյապաւ թիւ իշխան ։ **Ա**նձ համար ա՛յն էր մեծ փառք և պարծանք՝ որ **Ա**ստուած ինձ յաջողեց ։ այս խղճալի մանկան կեանքն ազատել ։ **Ա**ս դրա խղճութիւնը և ծնողաց ցաւը մտածելով ա՛յս գործը կատարեցի ։ **Ա**ստուած մի՛ արասցէ որ ես էսպէս բանի համար փող ստանամ ։ **Ա**նչ ես արարի իմ պարտաւորութիւնն էր ։ **Ա**դ փողն աղքատաց տո՛ւր և շուքա՝ որոց տունն այժմ այրել իրանք թշուառութիւն պէտք

է կրեն: Ինձ ո՛չինչ չէ՛ հարկաւոր: Հենց գիտեմ,
երկինքն իմն ա, քանի որ էդ երեխին տեսնում
եմ:,, Ընաքինի ե բարեպաշտ մարդի համար մեծ
վարձն այն է, երբ ձեռից էկած լաւութիւնը
կանի, ու ո՛չ մարդից, այլ Ըստուածանից փոխա-
րէնը կըստանայ:

Ընդէն երեխայի:

Քեզ եմ կանչում, Քեզ ո՞վ Հայր երկնաւոր.
Որի անունն որ ես եմ հօրն ու մօր
Բերնից՝ գեռ աչքբոս ես չեաց արած,
Լսում էի միշտ որդիդ ամէն օր:
Ընա ո՞րքան բարի, ո՞րքան ողորմած
Պէտք է ըլիս Դու, որ ծնողքս կանգնած
Միշտ Քո առաջիդ՝ գլխները բաց,
Քեզ են ձէն տալիս, միշտ կանչում Ըստուած:
Դու ես ստեղծել. ասում են նրանք,
Իս սիրուն աշխարհ, լուսին, արեգակն.
Մեր դաշտի ծաղիկն, մեր այգու պտուղն
Քո շնչովն էնպէս բացվել, ստացել կեանք:
Մեր հացն, մեր ջուրը, մեր բոլոր ապրուստն,
Մեր առողջութիւնը, մեր մալն ու դովալան,
Դու ես՝ ասում են՝ ամէնիս տալիս,
Մենք կրփչանանք, թէ որ Դու չը լիս:
Քո անունդ տալիս՝ նրանք լաց են ըլում.
Հողը համբուրում, գետնի վրայ չօքում.
Յետոյ ձեռ ու գլուխ բաց անում, ասում.
Որ Դու ինձ, ու նրանց պահես աշխարհում:
Բիւռն, առաւօտ երբ նրանք վարժնում են
Ժամ, եկեղեցի որ նրանք գալիս են.

Մեշտ նրանց բերնիցը ես էս եմ լսում:

„ Լստուած Քոստեղծուածն պահիր՝ չարէնս:

Մէկ սհաթ, ասում են, թէ որ Դու չլիս,
Երկինք ու երկիր Քո ձէնը լսելիս՝

Իմ ծնողքն էլ հետը՝ մոխիր կը դառնան,

Քո սուրբ սիրտը մեզ վրայ բարկանալիս:

Լսում են՝ փես բանը Քեզ կընեղացնի:

Չար գործքը մեզանից Քեզ կըխռովացնի,

Լաւ բանի համար, քար, սար, դաշտ ու ծով

Մեզ ապրուստ կուսոյ, չարից կը պահէ:

Լ՛իս՝ ի՞նչ կը լի, որ մէկ աչքս Քեզ տեսնի,

Քո ո՛տդ համբուրի, Քո ոտըք ընկնի,

Լալով Քեզ ասեմ՝ Տէ՛ր իմ Լ՛րարիչ,

Տո՛ւր ինձ էնպէս սիրտ, որ լինիմ բարի:

Խեղքս չի կտրուում, ո՛չ չարն, ո՛չ բարին:

Բայց երբ տեսնում եմ իմ ծնողաց միջին,

Որ նրանք ուրշին, ուրիշը նրանց

Սիրելիս՝ հենց բռնիր, լիս գայ մեր գլխին:

Լ՛մպը գողալիս, կայծակը տալիս,

Կարկուտը գալիս, երկիրն շարժելիս,

Սանըս դողա ընկնում, բայց անց կէնալիս,

Ի՛նչ խնդում եմ, արեւն տեսնելիս:

Բայց հենց հէրս ու մէրս աչքները չեն թեքում,

Մէկ դառը զրից, խօսք ինձ չեն ասում,

Ուզում եմ, գետինն պատուի, ինձ տանի,

Ինչանք էլ եդ ինձ գգվում չեն, սիրում:

Նրանք էն վախտն են ինձ վրայ բարկանում,

Երբ ես նրանց խօսքը չեմ լսում, կոտրում,

Դու էլ պէտք է, որ էն վախտն բարկանաս,

Երբ Քո կամքը ես, չըլիմ կատարում:

Լսում են՝ Քո կամքն էն ա, որ մշտ մենք

Իրար ընդունինք, իրար միշտ սիրենք,
 Ո՞վ քաղցր Լ՛րարի՜ն՝ տո՛ւր մեզ էն հոգին,
 Որ համ Դ՛ու սիրես մեզ, համ իրար մենք:

Բ ա ր ե չ ա մ ու լ ի ն ք

Բարեկամութիւն, բարեկամութիւն,
 Դ՛ու շո՛ւնչ Լ՛ստուծոյ, սուրբ և հաստատուն:
 Լ՛ի՛ն՝ թէ քո ձեռը մեր սիրտը չկապէր,
 Քո կենսատու լիսն մեզ վրայ չթափէր,
 Քո անմահական ցողն մեզ չհովացնէր,
 Մարդիս սիրտն, հոգին էն վախտն ի՞նչ կըլէր:
 Դ՛ո՛ւ ինք, տարտարոս մեր օրն ու մեր կեանք.
 Լ՛շխարհն մեզ համար անդունդ ու տանջանք:
 Բո՛ց, սուր, մեր լեզու, մեր շունչն՝ անշէջ կրակ,
 Երկինքն մեր գլխին միշտ շանթ ու կայծակ:
 Դ՛ու ես՝ որ մեր չար սրտին հրամայես,
 Մեր սառը հոգին վառես, բորբոքես.
 Մեր խաւար միտքը լուսով զարդարես.
 Մեր չորացած լերդն միշտ հովացնես:
 Լ՛ի՛ն՝ երկնային ծնունդ, ա՛լի՛ն՝ արի՛.
 Տէ՛ս մեր աչքի սուգն, մեր ա՛խն ու վա՛յը
 Կա՛ց դու մեր միջին՝ հրեշտակդ բարի.
 Երկնքից միայն դո՛ւ ես մեր փայլը:
 Լ՛ուսց քեզ աշխարքն, մեր ժանդ թշնամին՝
 Մեզ մատաղ կանի իր անկուշտ փորին:
 Լ՛ի՛ն՝ երեսս քո ոտիդ տակին.
 Քանի արևի լիսն ա՛լի՛ն իմ աչքին
 Լ՛ռնի, քանի շունչս դեռ դուս է գալիս,
 Երկնքի աստղերն գլխիս տեսնելիս,
 Երկրի սուրբ հողը ոտիս դիպչելիս,

Վանի գարնան ցօղն ինձ վրայ չէ՛ լալիս,
 Սիրտս ու գլուխս բաց, աչքս ծով դառած,
 Կընկնիմ օտիդ տակն, կտամ քեզ իմ լացն,
 Սառը հողումն եւ թէ ըլիմ ընկած,
 Հոգիս քեզ տված, ես մոխիր դառած,
 Ճարիր ինձ մէկ սիրտ, որ գայ ու կանգնի,
 Երեսըս կոխի, բայց սիրով ասի,
 ,, Վաղցր իմ բարեկամ, դու մի՛ դարդ անիր,
 Վեզ չեմ մոռանալ, դու հանգիստ քնիր,
 Երկրումս ես քո սէրն, քո հոգին յիշեմ,
 Թէ գա՛մ երկինքն եւ ու քեզ մէկ տեսնիմ,
 Ին ի՛նչ որ կըլի, որ մօտիդ նստիմ,
 Վո սէրը վայելեմ, քեզ հետ ես խօսիմ, ,,
 Թո՛ղ էն բարեկամն ես որ իմ հոգին
 Ուզի, ես մատաղ լինիմ նրա ջանին,
 Մէկ համբոյր ինձ տայ, ինձ հողը դնի,
 Դժոխքն ինձ համար ախ՛ դըրախտ կըլի:

Սէր, բարեկամութիւն,

Թուրը փեշի տակին կտրիչ Լ՛շապին
 Կանգնեց, շորը փոխած թշնամեաց միջին,
 Կամէր անիրաւ բռնաւորի սիրտը
 Սէր ածել, թափել լերդն, աղիքն հետը:
 Տէնց կայծակի պէս ընկաւ նա օրդուն,
 Մէջ արեց նրան կատաղած զօնշունն:
 ,, Ո՛ւմ վրայ ես թուրը սրել, դուս պրծել: ,, —
 — Մեզ քանդողի սիրտն եկայ վէր ածել: —
 ,, Թօփի առաջին պատասխան կտաս,
 որ գլխիդ տիրոջ պատիւն իմանաս: ,,
 — Թօփ ու զօմբարայ ինձ քեար չէն անիլ:

Երկինքն էլ փուլ գայ, ինձ չի վախացնիլ:
 Կինդրեմ միայն, որ ինձ տաք հրաման,
 Վրոս հարսանիքն անեմ, ու եդ գամ,
 Իմ տեղակ զամին ձեզ իմ բարեկամն,
 Արան պատժեցէք, թէ եդ չը դառնամ:—

Հարսանիքն արեց, երեք օր վադէն
 Հուտով անց կացաւ: Թոփն ու ղօմբարէն
 Սարքեցին, քցէն. բայց քաջ պատանին՝
 Սարգիս պէս երեսն վառած անդ: Սօփն
 Ճակատու աչքը բաց՝ երկնքի նման,
 Բռնածի պէս թռաւ, դուս էկաւ մէյդան:
 Հորը հանեցին, աչքը կապեցին,
 Կուռը չաթեցին, ոտը պնտեցին:
 Սար ու ձոր նըրա գլխին վայ էր տալիս,
 Վա ծիծաղում էր, օտարքը լալիս:

Բայց ջերմ բարեկամն իրան սիրելուն
 Երբ կթողար, թափի իր անմեղ արունն:
 Վիր ու ազգական կրակի մէջ թողաց,
 Ո՛չ նրանց արտասուքն տեսաւ, ո՛չ նրանց լացն,
 Լ'ըծվի պէս ընկաւ գիշերը ճամփայ,
 Ո՛չ գետ էր նայում, ո՛չ սար, ո՛չ մէջայ:
 Լ'նծրեն երկնքիցն գետի պէս թափում,
 Վետերն, սար ու դաշտ տակ ու վեր անում,
 Կայծակն ու կարկուտն գիւլլի պէս գալիս,
 Վրա գլխին ընկնում, երեսին տալիս:
 Վետի պէս հէնց էն «հաթն ընկաւ քաղաքն»,
 Որ բոլոր խալիը եկել էր աղաքն,
 ,, Իսկնչ խաբար ա, և լեզուն կապ ընկած:
 Զէն տվեց քաջը ու պրծաւ առաջ:
 ,, Մէկ անխեղ հալի մատաղ են անում,
 Որ խաբվեց, գլուխը գրեց զընդանում: «

— Զի խաբւելէ նրա արեւին զուրբան։

Տէ՛ղ արէ՛ք, գնամ, ե՛ս եմ պարտականն։—

Լսեց ու թռուաւ կըրակի առաջն։

Ընկաւ սիրելու ճըտովն ու գոռաց։

Եդ արեց ձեռ, ոտք ու աչքի կապը։

Մէկ էլ սիրելուն քաշեց իր դօշին,

Մէկ էլ սիրելուն տվեց բարովն վերջին։

Դօշ դօշի տըված, մնացին կանգնած։

Երկինք ու երկիր կային զարմացած։

Թէ մինն էր ուղում՝ իր գլուխն սպանի,

Միւսն էր ընկնում նրա ոտն, որ չանի։

„Թո՛ղ ինձ սպանեն, դու մնաս կենդանի,“

— Լ՛իս՝ դու որ չըլիս, իմ օրն ի՛նչ կըլի։—

„Լ՛ռանց քեզ իմ կեանքս փչվի, սևանայ։“

Լսում ու լալիս, ընկնում իրար վրայ։

Հէնց մինն էր ուղում գլուխը դէմ անի,

Միւսն էր իր թուրը դնում վրայ սրտի։—

„Թո՛ղ էս թուրն, էս սուրն իմ սիրտս ցցվի,“

Թէ այսուհետեւ ես ամէն Հայի

Հէրու-թիւն չանեմ, տէրու-թիւն չանեմ։

Լստուծոյ մօտին սևերես ըլիմ։

Թաք ըլի ինձ էլ հդ սրտովը սիրէք։

Ինձ էլ ձեր երրորդ բարեկամ շննէք։

Քաջասիրտ տղէ՛րք՝ ձեր սիրոյ չափը

Կտրե՛ց, կտրատեց իմ սրտիս կապը։

Երանի՛ հազար էն աղամորդուն,

Որ իր սիրտն կտայ պահ ձեզ պէս հոգուն։

Կացէ՛ք իմ դռանը, իմ մնացած կեանքը

Կըւաւնայ ինձ նոր դըրախտ, նո՛ր պարծանք։

Լսեց անիրաւն, ընկաւ նրանց ճտով։

Լստուծոյ մօտին ուխտ կապեց սիրով։

Լ՛ը ու հաց, սիրտը բաց:
 Հաց ու պանիր, կե՛ր ու բանի՛ր:
 Լ՛ն վաղ էր, որ էջը կաղ էր:
 Ո՛վ կխաղայ, նա կկաղայ:
 Սար ու ձոր, մոլլի փոր:
 Ռտը վեր կալած ջաղացը
 Խարաբե կանի ցորնի հացը:
 Ուրաքն իր կողմն ա տաշում,
 Ճրագն իր տակին լիս չանում:
 Լ՛մպն իր սարը կտեսնի,
 Լ՛նը գետրայ ձին կդնի:
 Պ՛ղէկ գդալն չհարցրած
 Ս՛էջ ա ընկնում՝ գլուխը ցցած:
 Ես գուփեմ, քեզ դմի՛րեմ:
 Գլուխը կտրել, միրուքը սանդրել:
 Տո՛ւր էն աջը, որ բռնի էն խաչը:
 Հաստ ու բարակն է մէկ գին,
 Վ՛այ գայ բարակ մանողին:
 Կոտրած կարասն կգողայ, լիքը տեղից չի եռայ:
 Գէշն ի՛նչ գիտի աւետարան,
 Որ ուզէնան, գլխին կարդան:
 Սիրտը շուշայ է, թէ որ մէկ կոտորվի,
 Լ՛չ չի սաղանալ, թէ որ էլ կոծկվի:
 Լեզուն միս ա, բերան չունի,
 Դիպած տեղն էլ սաղանալ չի:
 Սէկ ձեռով երկու ձմերուկ բռնիլ
 Ո՛չ լավել ա, ո՛չ կըլի լավիլ:
 Փէտը որ վերցնես, գող շունը կիմանայ:
 Ո՛վ բերնումն ատամ ունի,

Համ կծամի, համ կըկծի:
 Լ՛մէն ջանի իրան շապիկն
 Է միշտ կպած, ու միշտ մօտիկ:
 Մարդ իր աչքը քօռ չուզի,
 Պառաւը Թանին Թթու չասի:
 Թո՛ղ բարեկամն սիլայ խփի,
 Ու Թշնամին չհամբուրի:
 Ես աղայ, դու աղայ, մեր աղունն ո՞վ աղայ:

Երեսփայտից չխաբվես:

Մէկ փոքր երեխայ մտաւ մէկ օր այգին.
 Տեսաւ շատ ծաղիկ, սմբուլն ու վարդին.
 Կարմիր վարդի ռանգն, կարմիր վարդի հոտն
 Մեր խեղճ երեխն գլխից հանեցին:
 Կնաց՝ որ քաղի ու մէկ փունջ անի.
 Փուշը մտաւ ձեռը անմիտ երեխի.
 Լալով, կսկծալով մօր մօտ որ չէկաւ,
 Մէրը նրան գրկեց, համբուրեց, ասաւ:
 ,, Լ՛դ քեզ խրատ ըլի՝ ի՛րեւի որդի,
 Ու եւ չխաբվես, ինչ աչքդ սիրի: —

Չափդ հանաչի՛ր

Մէկ երեխայ ծառի վրայ
 Տեսաւ մէկ ղուշ նստած կայ:
 Կդակ, մաշիկ դէն քցեց,
 Ու ծառնը դուս վեր քաշվեց.
 Հէնց ուզեցաւ, ղուշը բռնի,
 Ղուշը Թռաւ բիրադի:
 Լ՛նխեւք մանուկն բարկացաւ,

Ու ինքն իրան միտք արաւ,
 ,,Տօ որ զուշը կը թուչի,
 Պստիկ տեղովն ինձ կը խաբի,
 Ես չեմ կարող նրա հախիցը
 Ու եր գալ, թուչիլ էս ծառիցըս,
 Լսիլ, թուչիլ մէկ էլաւ,
 Բայց ախ՝ հոգին դուս եկաւ:
 Լուջ թեւ ան, յետոյ թռի.
 Թէ չէ կեիպչիս փորձանքի:

Ինչ պայտամ ա, չէ՛ սօի:

Մէկ երեխայ տեսաւ կրակը,
 Կրա բոցն ու սիրուն ունգը,
 Ուրայ թուաւ, բուռն արեց.
 Խեղճ մանուկի ձեռն երկեց.
 Կսկծու նա չիմացաւ,
 Թէ ի՞նչ անի, կտրի ցաւն:
 Կրակն բերանն որ չբցեց,
 Եղուն, բողազն ել խանձվեց:
 Գոռալով գնաց իր մօր մօտ,
 Մերն համբուրեց ձեռն ու ոտ.
 Լէքը սրբեց՝ ասելով
 ,,Թէ սաղանաս դու բարով:
 Իչ կրակին մօտ չգնաս,
 Ուր կրակ տեսնիս, հեռանաս::

Մեղրի սօիին շահր իւլէ:

Ճանճը մեղրի վրայ նստեց,
 Լնու, անուշ՝ մեղրը ծծեց,

Թոր ու բերան քաղցրացրեց,
 Լ՛իս՝ իմ խեղճ ճանճն միտք չարեց,
 Թէ ոտք ու թևք կապվել են,
 Կշտացաւ թէ չէ, ուզեց,
 Թուչի, գնայ իր քեֆին.
 Շատ էլ ոտին, գլխին արեց,
 Դ՛հայ խոր գնաց նա կրկին.
 Ու շուրջը տալիս՝ ան քաշեց.
 Երանի՛ թէ՛ էս մեղքին
 Չէի խաբվել, ինձ սպանել
 Ինձ տեմնողը խրատ առնի,
 Քաղցր բան՝ շատ չսիրի:

Խաչ Ժանն Էրեխայեց ՚ի գոյն: Դ՛սէր Իսնաշէշայն: Ե

Արեւիք՝ գնանք այգին, մէկ ծառի տակին,
 մէկ ջրի գլխին
 Եստինք, սէր վայելէ՛նք, խաղա՛նք միասին,
 կուլի՛նք միասին:
 Վարու՛նքը բացվել ա, սարեր կանաչել, ծա-
 ուերը ծաղկել:
 Ո՛լարդ, ծաղիկ, մանիշակ սար ու ձոր բռնել,
 հոտով վարդարել:
 Թո՛ղ պառաւ մարդը հէ՛նց իր տանը նստի,
 պատերին նայի.
 Ո՛վ իր գլուխ կտրի, գայ, ինձ հետ վաղի, ինձ
 հետ բառ բռնի:
 Վնանք վարդին բարով տանք, ու վարդը քա-
 ղէ՛նք, ծաղիկ փռն՛ջ անենք,
 Չմեռվան հախիցը վեր գանք, խաղ անենք,
 մեր սիրտը շահենք:

Սաշ շաբաթն տանջվում ենք վարժատան
միջին, ուստի առաջին:
Ըստուած ա մեզ համար շինել կիրակին, որ
մեր մուրազին
Հասնինք, ու գիրք ու թուղթ ծալենք, ու պա-
հենք, մեր քեֆին նայենք:
Սէր կացեք, վէր կալէք ձեր հացն, որ վազենք,
մէկ լաւ օր քաշենք:
Քանի որ ջահել ենք, ուրախ մեր սիրտը
պահենք, խաղ ասենք.
Իրար ջան, սիրտ, հոգի տանք, իրար սիրենք,
մէկ մէկու ուզենք:
Ալմեծանանք, կըծերանանք, մեր ամէն մէկը
մէկ աշխարհ կերթայ.
Ուխտ անենք Ըստծու մօտ, որ ուլ հեռանայ,
մեզ չի մոռանայ:

Դ վերայ գարնան. Ըստուածանի գանալէ:

Սենք քեզ կարօտ, երկար վախտ է մնացինք.
Սենք քո տեսոյն շատ ժամանակ սպասեցինք.
Ինչի՞ մեր սիրտն էսպէս հասրաթ դու թողիր.
Քաղցրիկ գարուն՝ մեզ մոռացար, գնացիր:
Ձինն ու սառիցն սարեր, ձորեր կապեցին.
Ըն մեր հոգին գիշեր, ցերեկ մաշեցին.
Քաղցրիկ գարուն՝ մենք կանչելով մնացինք.
Ինչի՞ էդպէս դու ուշացար, որ տանջվինք:
Ըրի՛, արի՛, քո երեսին ես զուրբան,
Ըրի՛ գարուն՝ դու գեղեցիկ, տննման.
Սեզ ազատի՛ր, մտիթարի՛ր քո սիրով,
Քո պատուական ծաղկըներով, քո հոտով:

Լ՛գնիւ բլբիւն սիրուն վարդի վրայ նստած,
 Նրա բացվելուն նա միշտ կարօտ մնացած,
 Վանի թւին տալիս է ու հառաչում,
 Լ՛ի՛ սիրտս, հոգիս կրակ է քցում, ու հրում:
 Դաշտ ու ձորեր կանաչել են, վարդարվել:
 Երկնքի լիսն ամէն տեղ՝ ամ ծաւալել:
 Երաբ մե՛նք էլ էսպէս կծաղկինք գարնան նման,
 Որ մեր շնորքն էլ աշխարհումըս երևան:

Ուրիշն ու Միշն

Մարտ էր չափը սր միջ շա՛ն հանաչի:
 Զի՛ հանդիպել, ո՛չ մատի, ո՛չ փայտնի:

Մ՛կան սիրտը մէկ օր հանաք էր ուզում:
 Ո՛ւմ հետ անի, ինքն էլ հէշ չէր իմանում:
 Ճուտ, ընկերից բեզարել էր իր բնում:
 Մ՛եծի հետ էր ձին շափ քցիլ կամէնում:
 Հէնց դուս թուաւ բնիցն մեր մուկ հանաքին,
 Նալթի գայ չար սհալթին, ու քօւ սատանին:
 Մ՛էկ սարի ուղտ կանգնած նրա բնի առջին:
 Փուշ էր կռծում ընդնգալով իր քեֆին:

Մ՛կան լեղին ջուր կտրեց, հէնց նրան տեսաւ:
 Հանաք, մանաքն հարամ էլաւ, աչքը կալաւ:
 Սրտապատառ վազեց, մէկ քար վեր էլաւ,
 Փառք Լ՛ստուծոյ, որ նրա սիրտը տեղն ընկաւ:
 Կատու չէր, որ կամ մլաւի, կամ խաբի:
 Ուղտ էր լողլող, շլինքը ծուռ, բոյը լոնդի:
 Գջաղ մուկը տեսաւ, իրան մուռմ չի:
 Ի՛նքը գնաց առաջ, որ նրան վախացնի:
 Ոտը կծեց, պոչը քաշեց, ուսին թուաւ:
 Զուսքի ուղտ պապն կշտացել էր, ու նստաւ:

Քիչ քիչ անկաջն էլ նա իր բերանն առաւ,
 Քամակին հօ՛հապար տեղ նստեց, քէֆ արաւ:
 Ո՞վ ա լսել թէ ուղտն մկնից վախենայ,
 Լ՛ըբը խփեց թէ չէ՝ մի քիչ դինջանայ,
 Լ՛նամօթ մուկն բոյիցն էլայ չամաչեց,
 Վազեց, գնաց, իր ճուտերն էլ դուռ կանչեց:
 Սէկ նախիր մուկն ուղտի գլխին մօտ էլան:
 Իրանց սրտի մուրազն առան, կշտացան:
 Սեր ուղտ պապը էնքան թողեց, որ էկան:
 Փորի տակին, միջքի վրէն պար էկան:
 Քուռն առել էր նա, կշտացել, դինջացել:
 Հանաքի կարգն հիմիկ նրան էր ընկել:
 Փրփուրը քցեց, որ հեռանան ու կորչին,
 Կամ ձէնիցը նրանք վախենան ու փախչին:
 Դուռ ո՛չ միռնիս, ուղտը տեղիցն էլ վեր կացաւ:
 Սրտոգ մուկը իր ձագերին վրէն արաւ:
 Բայց հէնց ուղտը փափուկ ոտը վեր շառաւ,
 Սէկի տեղակ, հնգին մօր հետ տակն արաւ:

Տանապիին «Ս՛ըբսին»

Հատ մարդիկ իրանք ուղտ են կլանում, ու
 մարսում:

Բայց ուրշի վըայ լու տեսնելիս, գլուխ
 պոկում:

Երկու հարւան էս ասած բանիս վկայութիւն
 Կտան որ լսողն չիմանայ՝ թէ ես սուտ եմ
 մոգոնում:

Սէկ խեղճ մղգսի, մէկ մեծ տանուտէր մէկ
 գեղում:

Տուն տանը կպած, սիրտ սրտից հեռու՝ ընակում:

Տանուտէրն բնաւ ժամի ճամփից չէր եդ ընկնում,
 Լ՛շքատ տեսնելիս՝ աչքերը խփում, ձեռը բա-
 նում:

Գզրով, նոքարով տանից, դռնից նրան հետ
 ածում,

Բայց չորեքշաբթայ, ուրբաթ, մեծ պատը լա-
 պահում,

Եւ ու մսի հոտ առնելիս՝ իրան կտրատում,

Երուսաղէմի, Սուրբ Կաթապետի, Սուրբ Սօշնու

Դռան քարերն էլ բերան էր արել, միշտ սեր-
 դում:

Ո՛վ ասես՝ նրան միշտ պատիւ տալիս, ու սի-
 րում,

Նրա արեւոյն երդվում, ու սուփրի գլխին նըս-
 տացնում:

Ո՛վ էր գիժ, նրան բեգամաղ անի, չը սիրի.

Տունն ու պուճախը ծով էին դարձել, ու մէքի,

Տուտը չնդստան հասել, գնացել, հէնց բռնի:

Սամուր քուրք, սաղրի քօշ, մով կապայ,

Պանալուզ արխալուխ համեշայ,

Կեանքն ձի, ոսկե ռախտ, տասը նոքար

Նրա վրէն, նրա տակին մուղարար:

Դաւի, զուռնայ, սազ, դայրայ, քեամանչայ,

Գինի, միշտ մեծարք, ճաշ, բաց սուփրայ,

Փէտէ մարդ, ո՛վ էր որ նրան գլուխ չտայ.

Ո՛ւմ լեզուն էր քար, որ նրան ուրանայ:

Սէկ բանն էր պակաս մեր տանուտէրի, որ չը լի.

Քարվան ու բեռը սաղ սաղ էր կլանում շաղրմի:

Հապիկն էլ հանում անձար ճամփորթի, աղքատի:

Բայց հացին մուննաթ, ո՛ւմ աչքն ըլի, ու

չքօռացնի:

Ու մղդսին, որ մէկ փարայ տէսնէլիս՝
 Դող էր ընկնում ջանն, մէկ կողմէ Ծանկէլիս,
 Հազար գաւիով, շոր, փալասում փաթաթում,
 Բերնի թիքէն աղքատի հետ ճոթ անում,
 Ու մէկի մէկ թթու խօսք էլ հէջ չասում,
 Բայց չունքի որ տուտը կարճ էր նրա հացին,
 Ով հասնում էր, կուժն ու կուլէն նրա գլխին
 Լի միշտ կոտրում էլ ճար չունէր մղդսին:
 Մէկ գիշեր էլ տանուտէրը ժամը կտրեց,
 Բայց ո՛վ էր գիժ, որ թէ ասի, նա արեց:
 Լ՛մէն մարդ իր կացինն, ուրաքն վեր առաւ,
 Խեղճ մղդսուն ծեծեց, ջարդեց, բանդ տարաւ:

Աստուծոյ շնորհ
 Լա հարեանը վառ բարեկամից
 Բիւր անգամ շաւտ, շէշ եւ խալիկից:

Երկու շուն մէկ սրահում, մէկ քուչում,
 Մէկ մօրից, մէկ հօրից, մէկ տեղում
 Շնեւէ էին, մեծացել: Հատ անգամ
 Մէկ մէկու արին խմում, գլուխ պոկում:
 Մեծ ախպէրն շատ անգամ խնդրում էր,
 Պըստընին խըրատում, ասում էր.
 ,,Սիրելի՛ լաւ բան չենք մենք անում,
 Որ իրար չենք սիրում, չենք պահում:..
 Բայց պատիկն՝ ինչպէս որ ասած ա,
 Դեռ աղի էր գընում համի շայ:
 Մէկ կըտոր հաց տալիս մեծ ախպոր
 Բթիցը հանում էր, ընկնում վրայ:
 Ուրիշ տեղ գնալիս, կամ իրանց
 Հայաթի առաջին, որ յանկարծ

Ղարիբ շներ ախպօրը բռնում էին,
 Նա զրաղիցը նայում էր, պոչը ցցած:
 Սեծ ախպօր գլխին շատ բան էկած.
 Լսպէս բան ըլէլիս, նա յանկարծ
 կամ տուն էր ընկնում, գլուխը պահում,
 կամ զօռն յաղթէլիս՝ թշնամու միտը պոկում:
 Շատ անգամ պըրծացրել էր նրան
 Սեծ ախպերն, ու էլ եդ հէնց մէկ բան
 Վլխին գալիս, պատիկը իր քէֆին
 կանգնում էր, ծիծաղում ինքն իրան:
 Ղանակը ոսկուին որ հասաւ,
 Սէկ օր էլ նրան թողեց, հեռացաւ:
 Բուրդը որ գցեցին, ջանն առաւ,
 Եւ խպէր ջան՝ ձէն տըվեց, լաց էլաւ:
 Լխպէրը՝ զորդ ա՛ շատ էր զգլել:
 Բայց սիրտը բարի էր, էկաւ էլ
 Սիւս շներին դէն խուկեց, դուս քաշեց
 Լխպօրը ու սկսեց լաւ խրատել:
 Եւ օրից սկսած, սաղ թաղը
 Սնացել էր նրանց ձեռին: Վրանց ահը
 Ղող էր քցել միւս շների սիրտն ու լերդն
 Սէկն էլայ չէր կարում նրանց հետ
 Բաս բռնի, եա ձէն տայ, եա կուլի:
 Եւ ի՞նչ շուն կարող էր, նրանց կծի:
 Ո՛վ անկաջ ունի, թո՛ղ լաւ իմանայ
 Լուակիս միտքը, ու իր ճարն հոգայ:
 Բնկերիդ թասիբը թէ դու չե՛ս քաշիլ,
 Աըսկսես նըրա վրէն ծիծաղիլ,
 Իմացի՛ր, որ դու քո աչքն ես հանում,
 Թէ չէ ընկերիդ միայն վնասում:

Աստուծոյ շնորհակալութիւնը
 Լիակատ և ամբողջ աշխարհականաց
 Սարգիս Զաւ Քաթիկոս եւ անոր խորհրդակցութիւնը

Հաստ անգամ մենք ենք մեղաւորը, որ
 Ինչպէս ենք տալիս մեր գլուխը, մեր օր
 Թշնամու ձեռքը, նրան դերի դառնում,
 Որ նա ոտն էլ ա մեր գօշին դնում,
 Սեր գլուխը կտրում, միրուքը սանդղակում,
 Ու մեզ վերայ միշտ իր ձին խաղաղնում:
 Օրհնութիւն դու՝ ձեռք հօ փլաւ չի՞ ուտում:
 Դու էլ ունիս ուժ, ու խելք էլ հետը.
 Իչ ո՞նչ ես գողում, կտրում քո սիրտը.
 Ի սիր առաւել, թէ սուտ եմ ասում,
 Ինչ կուզես, մտածիր, քո լաւն եմ ուզում:

Սէկ տանուտէր մէկ շուն ունէր շատ զօջաշ:
 Բայց գիւնցը հնալէս էր նրա սիրտն ընկել վախ,
 Որ համէշայ՝ հենց մութը գետինը չէր բռնում,
 Ինձար շունը կապը կտրում, տուն էր ընկնում,
 Դուռը ջանգռում, ու կոնձկոնձում, գլուխ
 պոկում:

Ու իր տիրոջ քունն էլ, երազն էլ կտրում:
 Տիրոջ ճարը կտրեց, տարաւ, կտերը կապեց.
 Ու վնջըլով, թաւառեխով զայիմայրեց,
 Որ կամ գէլը ուտի նրան, ինքը պոծնի,
 Կամ թէ շունը իրան գլուխը ինքը պահի:

Գիշերվան մէկ վախտին յանկարծ հարամին
 Լէք, առամ լաւ սրբած, եկաւ շան վրայ պոծած:
 Չ'պահէր իր գլուխը գէլն իրան կուտէր:
 Հենց վրայ թռաւ, որ շանը խեղդէր,
 Հունն իր վախճանը լաւ մտածելով:

Ինչպէս վրայ հասաւ ու բռնեց շուտով
Գիւլի բզկեցը ու դըրեց տակը,
Որ նրա հոգին թռաւ կատիկը:

Ինչպէս թաթլըկումն նա բռնած ունէր,
Գիւլի հօ վաղուց ջանը հանել էր:
Որ տէրն առաւօտն էկաւ, թէ տեսնի,
Շունը սատկել ա, թէ դեռ չունչ ունի,
Հէնց խեղդած գիւլի ջամդաքը հանեց,
Ու ձեռը քսելով ջանը, դէն քցեց.
Շունը դողալով մէկ գազ ու կէս էլ
Նոր ծլունգ էլաւ, հ'նքան էր վախել:

Մարդի աչք մէկ որ բանից ա՛հ է ընկնում,
Իրան հունարը էլ եդ միտք չանում.
Ինչպէս ա կարծում, թէ դիմացի մարդն
Լուան ա, իրան սաղ սաղ կուտի ջալը:

Մօլայ Մասրադինի պղնձը

Մօլայ Մասրադինն իր հարեանիցն
Մէկ օր մէկ պղինձ սկսեց փոխ ուզել:
Իր կարիքն հոգաց, եդ բերեց պղինձն,
Բայց հետն էլ մէկ փոքր թաւայ էր դրել:
Խեղճ հարեանը մնաց զարմացած,
Խորամանկ մօլի միտքը չհիմացած,
«Պատկեւի ասեց, էս ի՞նչ ընկեր ա,
Որ պղնձիս հետ իմ տունն էկէլ ա:
Ես քեզ անցած օրն՝ մինը փոխ տվի,
Հիմիկ ջխտվել են, ի՞նչ պէտք է ըլիս:»

Սուրբ Մօլէն նրան փառաւոր դիմով
Իմամ, Հուսէնի, զուռանի անունով
Գլխումը նստացրեց, թէ նրա պղինձն

Ծնաւ իր տանը, թէ չէ իրանից
 Վիժ չէր, որ իր տան հաջաթը վերցնէր,
 Ու նհախ տեղը ուրիշին բախշեր:
 Հարեանն թէ և շատ էլ միտք արեց,
 Ուսերը քաշեց, գլուխը շարժեց,
 Բայց աւելի շահն ուժ փօրն ա ծակել:
 Ով շատ ագահ է, վայն էն մարդին էլ:
 Հարեանն սկսեց շնորհակալ լինիլ
 Ու ուրախութեամբ թաւէն տունն տանիլ:
 Մէկ քանի օրից եդը միւսանգամ
 Մօլէն էլ հկաւ առ իր բարեկամն,
 Դեռ չէր բերանը բաց արել, իսկոյն
 Դրացին խնդութեամբ շուտով վազեց տուն,
 Գլինձը դուս բերեց, մեր մօլին տվեց,
 ,,Լի կըծնի, իր մտքումն կարծեց:
 Բայց Մօլի հէսաբն դեռ չէր մտածել:
 Օրը շաբաթ դառաւ, շաբաթը ամիս,
 Չարէն կտրեցաւ, պղինձը պահանջել
 Սկսեց դրացին, բայց դու ո՛չ մեռնիս:
 Մօլէն էլ ո՛չ սուրբ, ո՛չ խմամ թողեց,
 Քեաբ ու դուռանով չարաչար երգվեց,
 ,,Թէ նրա խեղճ պղինձն մէկ ամսից առաջ
 Սայ տէր կանչելով, մեղայ գոչելով
 Հոգին աւանդեց, երկինքը գնաց:
 Դրացին մնաց քար կտրած, սառած.
 Հէնց բռնես, մէկ ձի գլխին քացի տվեց:
 Մօլի ոտն ու գլուխը չափելով ասեց:
 ,,Հանաքն ուրիշ վախտ արա դու ինձ հետ.
 Լդպէս մասալեքը պառաւքը կասեն.
 Կամ պղինձն տուր, կամ նրա ջառըմէն,
 Թէ չէ ո՛վ է լսել թէ պղինձը կըմեռնի:

—, Իսպէս հաստագլուխ մարդ էլ կրկին —
Ծանօնն մէկ օր պէտք է մեռանի.

Ով որ ծնէլուն հաւատ կընծայի,

Ու ծնած որդին իր տունը կտանի,

Բաս մահվան սուքն չպէտք է կատարի։

Դիւանն էլ մօլլին իրաւունք տուեց.

Դրացին թէ և գլուխն քարէքար տվեց.

Չեղբ ո'չինչ չընկաւ, ում էլ հարցրեց.

Նէնց էն շահվեցաւ, որ վրէն ծիծաղեց:

Խորամանկ մարդիցն Լստուած ազատի,

Խելացին նրա ո'չ խէրն, ո'չ շառ.

Իր օրումն երբէք չի պէտք է ուզի:

Օտարմանդէ մարդէն:

Շատ տեղ ման էկած, շատ երկիր տեսած.

Մէկ մարդ էլ կրկին իր աշխարհ էկաւ.

Ծանօթ, բարեկամ գլխին հաւաքված,

Կուգէին գիտել, թէ նա ի'նչ տեսաւ:

« Եղուս չի բռնում, որ ձեզ եղ պատմեմ,

Ինչ որ լսել եմ ու աչքով տեսել.

Թողէք բարեկամք՝ փոքր շունչ առնեմ,

Լպա լսեցէք, ինչ կուզեմ ասել։

« Եւ ա՛յ էն մարդին, որ իր տանը միշտ մնայ.

Ու աշխարհիցս ոչինչ խաբար չիմանայ:

Դուք լաւ գիտէք, թէ ինչքան մեծ ա երկիր.

Ու որքան ծովք, աղբք և քաղաքք ու բաներ

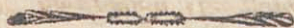
Կան ամէն տեղ հազար տեսակ զանազան

Ո'չ թիւ ունին, ու ո'չ հէսաբ, ո'չ սահման:

Շատ տեղ կայ. մարդիք իրար միս ուտեն.

Շատ տեղ հացի փխ խոտը ճաշակեն.

Ոսկի ու արծաթն՝ էնպէս երկիր կայ,
 Խոտի հետ դուս գայ, ջրի հետ գնայ:
 Բայց էս ինձ էնքան չի զարմացուց,
 Ինչպէս մէկ երկրի մարդըքերանց գործն:
 Յառաւօտէ մինչև ի մութն անխափան
 Կտտին նրանք ի միասին լուռ անձայն:
 Ո՛չ դժոխքն են մտածում, ո՛չ արքայութիւնը,
 Հաց ու կերակուր իսպառ մոռացած,
 Ու Լստծու աջքիցն՝ հէնց բռնիր ընկած:
 Իրար երեսի նայել չեն ուզում:
 Լման էլ որ գոռայ, կայծակն էլ թափի,
 Թօփ ու թնդանօթ նրանց գլխովն անցնի:
 Թեկուզ սաղ երկինքն նրանց գլխին փուլ գայ,
 Մէկն էլ ա տեղիցն չի ուզել ժաժ գայ:
 Թե դժոխքն էի դնացել, հաւատացէ՛ք ինձ
 Ին զարհուրելի կերպարանքն ինձ
 Չէին պատահիլ: Քանի միտքըս գայ
 Հոգիս ու մարմինս սարօի ու դողայ:—
 ,,Լսր ի՞նչ է նրանց միտքն ու կամքը,
 Որ էսքան մտածեն, հարցրին բարեկամքը
 Կարելի է՝ թէ իրանց աշխարհի հոգսն են միշտ
 քաշում:
 —,,Լս՛, ի՞նչ էք ասում:— Ուրեմն իրանց
 հին մեղքն են լաց ըլում:
 —,, Ո՛չ բարեկամք՝ ո՛չ:— Ուրեմն անգին քարն
 են նրանք պտրտում:
 —,, Չէ՛, չէ՛. ի՞նչ ասեմ:— Ուրեմն խեղացնոր
 են, որ չեն զգում:
 Խօսում, կամ լսում, բայց ի՞նչ են անում:—
 ,,— Թո՛ւղի՞ — թո՛ւղի՞ են խաղում:—

1. Երկնից մակարդակ ցեղանի 'ի ծուհնս,
 Դրուհք՝ ահեղագոչ թնդմամբ երկիւեղէին,
 Օրուք երկնային՝ Փրկիչն 'ի պարէնս,
 'Ի թևս թեթևս ամպոց՝ Մեծինն՝
 Պար առեալ խմբովք հրեղինաց գնդի՝
 'Ի ձեռս զոսկեայ ուռն ամրակուռ հզօր՝
 'Ի բարձանց 'ի վայր խոյանայ, սահի,
 Կերտել գիւր տեղի Իջման լուսածոր,
 Վանել զանդնդոց զորդիս խաւարին,
 Փշրել զխուփ շրթանց Սանդարամետի:
 'Ի ծոց ծաղկածին՝ Երամեան դաշտի,
 'Ի գագաթ խրոխտ, սէգ սադայէլի՝
 Կանգնել զսուրբ խորան երկնանման բեմի
 Սուրբ Լուսաւորչեան վսեմ աթոռոյ,
 Օհւր Իջ՝ Մեծինն կնքել աշխարհի,
 Երամեան սեռիս տալ արձան շքոյ՝
 'Ի դէմս ծերունւոյ, Կոյեան Կայանի,
 Եմբառնալ 'ի վեր կրկէս հաւատոյ,
 'Ի պսակ փառաց Հայկազեան գրոհի,
 Բանալ նոր հզօր պատուար այս յուսոյ,
 Մեծնի սուրբ էջ թողուլ թորգոմեանց,
 Թափառեալ որդւոց՝ վայր իջեանի,
 Վայր մխիթարիչ յանձնամահ վշտաց,
 Տեղի փրկութեան 'ի խորս երկրի:
 'Ի ցոյց աշխարհաց, ազգաց հզօրաց,
 'Ի տես բուռն դարուց, ամաց — ալէկործ,
 'Ի սաստ թշնամեաց, ստամբակ վերագաց

Ի նշան փառաց խաչին կենագործ:

2. Երկինք աստ դղրդան, երկիր փախս առեալ՝
 Յահի ՚ի գողման ոլորտք որոտան:
 Լոյսն փայլանաձև, քառաթև ցայտեալ՝
 Ի խոր գիշերի, ՚ի քուն թանձրութեան
 Ճաճանչ ոսկեփայլ ՚ի մեր դաշտ ծագեալ
 Օ մաշլ աղջամուղջ ՚ի լոյս տունջեան
 Երկնահարաշ տեսլեամբ աստ յեղափոխեալ՝
 Հրեշտակին թևովք Վրիգորեան երազ
 Ղարձեալ ՚ի նշան կենդանի, անխախտ:
 Սերոյն լուսահօր դէմք Լստուածահարաշ
 Լիթին ՚ի բարձունս աստ յուսով հաստատ:
 Թէ դառն իւր ճգանց կնդրուկ երկնառաք
 Թէ ծանր իւր քրտանց պտուղ սրբանուէր:
 Վերնոյն ՚ի սուրբ քիմս բուրեալ պատարագ,
 Վետնամած շնչոյն աղօթից ճենճեր՝
 Սուրբ չարչարանացն, արեանն ողջակէզ
 Սիածնին յախորժ հաճոյս վերինկեալ՝
 Լջ յիւր ախոյեան՝ զՀայկայն ասպարէզ
 Կնքել սուրբ մատամբ հոգոյ փրկարան:
 Հաւատոյ տեղի զբելիարին գահ
 Յօրինել օժման գլխոյն Հայկազեան
 Սեղան սրբութեան՝ վայրագացն ՚ի յահ:
 ԶՍուրբ աւագանին ծոցոյ հոգեսնունդ
 Օ աւակս ՚ի գիրկս հօրն միածնին անճառ
 Հանել ամբառնալ կործանել զանդունդ
 Ի դասս հրեղինաց, յերկնայնոցն կաճառ:
 3. Լստ գլուխ ՚ի գուճս, աստ երես ՚ի կոր:
 Վեհին Տրդատայ դամարձակ ահեղ՝
 Հզօր դիւցազանց զօրաց քաջակուռ
 Վառեալ վահանեալ զինուք ոսկեյեղ:

Կուսեապոլսի յերկթեւ, յակճիւռս կաճառինս
 Օկոնցն մթեր, ուխտ պատարագի,
 Փոխեալ 'ի նուէր երկնընծայ սրտինս
 Կթեալ զաշս 'ի վեր, ձեռն 'ի ծնօտի.
 Մաղթեն արտասուօք և զհերեանց հոգի
 Սրբել յաղմկէ ժանդ մեղացն ալեաց
 և զինքեանս առնել Ս'ի'ծնոյն հօր որդի.
 և զինքեանս փրկել յարիւնուուշտ ժանեաց
 Կատաղի դ. աց, կուոց պաշտամանց.
 և յերեանց 'ի սիրտ զնշոյլ հաւատոյ
 Կաթել, ճաճանչել յերկնային բարձանց.
 Օխաւարին առնել զորդին՝ աստ լուսոյ:
 Տալ Հայաստանի նոր Լստուած, նոր կեանք
 'Նոր խորան փառաց, նոր ազգի պարծանք:
 Կ. Երկնք խնդային՝ կայծակամբ հարեալ
 Երկիր՝ սասանմամբ զհեր արդանդ բացեալ
 Չեռն 'ի ձեռն՝ մեր Հայր լուսաւորիչ
 Տրդատ՝ հզօր հսկայ, արքայ Լ'րքայից,
 Հիմն եղին սրբոյ հաճարիս մեծի.
 Օլուսոյն տիպ առեալ չափ գործոյն բարի:
 Պայազատք զհերեանց բրտանց սուրբ կաթիլ,
 Իշխանաց զարմք աստ փոյթ աճապարեալ
 Չան ջանից խառնեալ՝ զհերեանց հոգւոյ դրախտ
 Բերին, հասուցին յայս պատկեր անախտ.
 Յորում Հայկազանց սրբանուէր սրտի
 Մաղթանաց ուղերձ երկնաձայն լեզուի
 'Ի վեր առաքին ջերմին արտասուօք:
 'Ի վայր իջանի Ս'ի'ածինն փառօք:
 Լստ ել աղօթից, անտի էջ շնորհաց.
 Լստ ել աղէտից, անտի էջ դթութեանց.
 Լստ 'ի վեր ուխտից խնկին հոտ անոյշ

1
I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 14th inst. in relation to the above named matter. I am sorry to hear that you are not satisfied with the result of the investigation. I will endeavor to do all in my power to rectify the same.

Very respectfully,
Your obedient servant,
J. H. [Signature]

Very truly yours,
J. H. [Signature]

Attestation of the
1863 and 1864
and 1865 and 1866
1867 and 1868

108 453 2602.38

11-1-1800

11-1-1800

11-1-1800

11-1-1800

